РІК ЗАЛОЖЕНЯ 1893
„СВОБОДА"
"LIBERTY"
виходить три рази на тиждень
вівторок, четвер і суботу
видає
„УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ"
83 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.
Всі листи, моні-ордери і чеки треба висилати на адресу „SVOBODA".

СВОБОДА

ESTABLISHED 1893.
„SVOBODA"
("LIBERTY")
THE UKRAINIAN NEWSPAPER
published three times a week
Tuesday, Thursday and Saturday,
by UKRAINIAN NAT'L ASSOCIATION
at 83 Grand St., Jersey City, N. J.
The best advertising medium.
Rates furnished on application.

... орган Українського Народного Союза — "SVOBODA" — Official organ of Ukrainian National Association.

РІК XXVII. ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ., ЧЕТВЕР, 7-го СЕРПНЯ 1919. Ч. 93. VOL. XXVII. JERSEY CITY, N. J. THURSDAY, AUGUST 7, 1919. No. 93.

ЗЕЛІЗНИЧІ ЮНІЇ ЗАЖАДАЛИ УДЕРЖАВНЕНЯ ЗЕЛІЗНИЦЬ

Грозять загальним страйком на случай несповненя їх домаганя.

Румунські війска проти приказу головної ради заняли Будапешт.

Заповідають скорий упадок Колчака. -- Заворушеня на Сибіри зростають.

ВІСТИ З УКРАЇНИ.

(True translation filed with the Postmaster at Jersey City on August 6, 1919 as required by the Act of October 6, 1917.)

ПОЛЯКИ ЗІСТРІЛИЛИ НІМЕЦЬКИЙ ЛІТАК.

Згинуло сім подорожних, між ними бувший міністер фінансів Вітовський.

БЕРЛІН, 5. серпня. — Спеціяльна телеграма з Рибніка (горішний Шлеск) до часописи „Льокаль Анцайґер" доносить, що вчера рано недалеко Ратибору впав на землю великий німецький літак, коли летів через польську границю. Сімох подорожних, між тими й летун Бендереїв, зістало убитих.

Урядовий звіт доносить, що літак зістрілили польські пограничні війска.

Між подорожними находив ся бувший міністер фінансів західно-української републики, Вітовський, який свого часу був на мировій конференції, а опісля перебував через кілька днів в Берліні, виявляючи намір повернути до Бреслява літаком.

Літак віз 3,000.000 українських карбованців і один міх російських гроший. Також найдено важні документи, які належали до українського правительства.

ПОЛЯКИ ОСКАРЖУЮТЬ УКРАЇНЦІВ О ТАЙНУ ЗМОВУ З БОЛЬШЕВИКАМИ.

Кажуть, що Українці лиш удавали, що ведуть боротьбу проти большевиків.

Шікаґовський „Дзєннік Звйонзкови" подає за польськими краєвими часописями з другої половини мая слідуючі ревеляції:

Змаганя галицьких Українців, які стреміли до перещепленя в Галичині большевицького руху з корінної України, без перестанку проявляли ся в Станиславові. Однак Українці почали числити ся з аліянтами, особливо від часу, коли д-рови Василеви Панейкови вдало ся позискати французьку часопись „Пті Парізієн" за суму 3,000.000 франків для української справи.

Питане, чи лучити ся явно з большевиками, чи ні, було предметом довгих нарад в українськім директоріяті. Противив ся сьому Винниченко, а в части й Петлюра. Однак потайно орґанізовано большевицький рух і видано велику скількість аґітаційної літератури. В Збаращині і Тернопільщині почато фірами розвозити большевицькі брошури. Українське правительство Петлюри, яке лише формально було протибольшевицьке, уступило з Киева до Винниці, відтак до Рівного, відки мало перенести ся до Бродів.

Атаман Оскілко, який утік через боєву лінію до Поляків, приготовляв протибольшевицький заговір, за що його проголошено винятим зпід права.

Російське інформаційне бюро про ґен. Григорієва.

А. Сак, директор російського інформаційного бюра в Злучених Державах, оголосив в понеділок звіт з нагоди телеґрами про масову масакру Жидів в Одесі, в якій було сказане, що ґенерал Григорієв, камандант „протибольшевицьких" військ, казав окружити своїм війскам жидівську дільницю і уладити різню Жидів.

Сак представляє ґен. Григорієва большевицьким авантурником, який ще до недавна був командантом большевицької дивізії на Україні.

„Наразі ґен. Григорієв проголосив революцію проти большевицьких комісарів", заявляє дальше Сак, „і разом зі своїми війсками почав орґанізувати ряд погромів в ріжних містах полудневої України".

Банда ґен. Григорієва є одною з невідповідальних банд, яка оперує в полудневій Росії і проти котрої веде боротьбу армія добровольців ґен. Денікіна, вважаючи її за большевицький відділ, підчинений московським комісарам.

В РОСІЇ.

(True translation filed with the Postmaster at Jersey City on August 6, 1919 as required by the Act of October 5, 1917.)

БОЛЬШЕВИЦЬКІ ВІЙСКА ВІДЗИСКАЛИ МІСТО ОНЕҐУ.

Українська червона армія заняла Олешки.

ЛОНДОН, 5. черпня. — Большевицький урядовий звіт доносить, що по 16-годинній завзятій боротьбі на улицях міста большевицькі війска заняли Онеґу.

Телеґрама доносить, що війска аліянтів були приневолені під густим огнем гармат уступити назад на военні кораблї. Один з аліянтських кораблїв станув в огни від гарматного стрілу.

Українська червона рамія здобула Олєшки.

Признане Колчака принесе неславу аліянтам.

ТОКІО (Японія), 4. серпня. — Ґен. Алексій Протопопов, бувший член головного штабу і командант приамурських козаків, який свого часу товаришив американській делеґації під проводом Рута яко представник думи, веде сильну аґітацію проти признаня адм. Колчака. Він заявив, що цілковитий упадок власти Колчака на Сибірі є вже недалекий, бо він після останних поражень не буде вже всилі утворити нової армії.

Після погляду Протопопова признане правительства Колчака мало би дуже лихі наслідки для аліянтів, бо на них впала би неслава, що вони підпирають в Росії реакцію.

Протопопов заявив дальше, що донесеня про побіди протибольшевицьких війск є у великій части пересадні та що аліянти задля браку відповідної комунікації не є всилі дати їм потрібну поміч.

Одинока держава, яка могла би дати успішну поміч, є Японія. Протопопов висказує вкінци надію, що американський амбасадор Моріс, який удав ся до Омска в цїли розслїдженя положеня на Сибіри, не дасть ся оманути і предложить правдивий звіт про ситуацію в Росії,

ONE MILLION UKRAINIAN IMMIGRANTS IN THE UNITED STATES FROM EAST GALICIA ARE SADLY DISAPPOINTED AND FIERCELY EMBITTERED BY THE DECISION OF THE PEACE CONFERENCE TO GIVE THEIR NATIVE LAND, EAST GALICIA, TO POLAND, THE HEREDITARY ENEMY OF THE UKRAINIAN PEOPLE. THIS ACTION OF THE PEACE CONFERENCE IS INCONSISTENT WITH ALL THE PRINCIPLES OF INTERNATIONAL JUSTICE. EAST GALICIA IS UKRAINIAN BEYOND EVEN THE SEMBLANCE OF A DOUBT; FOR THE POLES, CONSISTING ALMOST ENTIRELY OF THE ARISTOCRACY AND AUSTRO-POLISH BUREAUCRACY, COMPRISE NOT MORE THAN 16 PER CENT. OF THE POPULATION.

THE WHOLE WORLD MAY REST ASSURED THAT THE UKRAINIANS WILL NEVER WEAKEN IN THEIR DETERMINED STRUGGLE AGAINST THE IMPOSITION UPON THEM OF THE HATED POLISH YOKE.

Американський посол Моріс прибув до Омска.

ОМСК, 21. липня. — Роленд С. Моріс, американський посол в Японії, прибув нині в товаристві команданта американських війск на Сибіри, ґен. Ґревсом, до Омска. Оба відвідали найперше міністра загр. справ, опісля зложили візиту адм. Колчакови.

Ідучи до Омска американський посол задержав ся через 12 годин в Красноярску й Іркутску.

Ухвалено закрити всі монастирі.

ЛОНДОН, 5. серпня. — Большевицька бездротна телеґрама доносить, що на конґресі саветів в Нижнім Новгороді ухвалено закрити всі монастирі, а монахів вислати до робіт на заду армії.

Німеччина може освободити російських полонених.

ПАРИЖ, 2. серпня. — Маршалок Фош був нині на засіданю головної ради, яка вела дискусію над справою російських полонених.

Головна рада рішила знести всякі ограниченя щодо російських полонених, які находять ся в Німеччині, і повідомила про се німецьке правительство.

В Німеччині находить ся під теперішну пору 200.000 до 250.000 російських полонених (між тими 40.000 до 50.000 Українців). Справа з російськими полоненими справляє аліянтам великі клопоти, бо богато з них переймило ся большевизмом. Польща рішучо не хоче зізволити на перевіз російських полонених через Польщу.

НА УГОРЩИНІ.

(True translation filed with the Postmaster at Jersey City on August 6, 1919 as required by the Act of October 6, 1917.)

РУМУНСЬКІ ВІЙСКА ЗАНЯЛИ БУДАПЕШТ.

Не послухали приказу аліянтів, які зажадали здержаня дальшого наступу.

ПАРИЖ, 4. серпня. — Румунські війска заняли Будапешт, як се доносять нинїшні вісти, які одержано тут з ріжних жерел.

Командант румунських війск, ґен. Буреску, заявив, що занятє Будапешту було військовою конечностию.

Гавбріх, новий угорський міністер війни, згодив ся розпустити червону армію, полишаючи лише 4.000 жовнїрів в Будапешті, а 20.000 по ріжних инших містах для удержаня ладу.

На просьбу нового угорського правительства аліянти згодили ся вислати до Будапешту 5.000 свого війска.

Обсаджене Будапешту війсками румунськими було переведене помимо приказу головної ради, яка зажадала від румунського правительства, щоби здержало наступ румунської армії на Будапешт.

Румуни рабують в Будапешті.

ПАРИЖ, 5. серпня. — Телеграми від американських урядників в Будапешті доносять, що румунські війска, війшовши вчера до міста, почали рабувати на передмістях. В протягу вчерашного дня Румуни вбили 15 до 20 цивільних осіб.

Румуни зажадали закладників і загрозили, що убють пять закладників за кождого румунського жовніра, який був би ранений в Будапешті.

Телеграми доносять також, що Румуни увязнили кількох членів нового угорського правительства, здемобілізували міську полїцію і у важнійших частях міста уставили машинові кріси. Місто находить ся під військовою контролею.

Мирова конференція грозить Румунії.

ПАРИЖ, 5. серпня. — Головна рада мирової конференції вислала нині приказ, щоби румунські війска, які обсадили передмістя Будапешту, уступили на розємну боєву лінію.

На случай, коли би Румуни не послухали приказу, аліянти є готові видати відповідні зарядженя характеру економічного, щоби в сей спосіб змусити їх до безуслівного сповненя їх жаданя.

Аліянти не вдоволені з нового угорського правительства.

ВІДЕНЬ, 3. серпня. — Представники аліянтів домагають ся переміни теперішного соціялїстичного правительства на Угорщині в правительство коаліційне, в якім були би заступлені всі угорські партії.

Аліянти видали приказ, щоби нове правительство зірвало безпроволочно всякі зносини зі саветським правительством в Москві.

В угорськім правительстві позістало двох большевиків.

ВІДЕНЬ, 4. серпня. — Вісти зі Сеґедина доносять, що протибольшевицьке правительство, установлене в Сеґедині, не признає нового угорського правительства з причини, що в його склад входить двох большевиків, а іменно др. Петро Аґестон і Александер Ґарбай.

Сеґединське правительство зробило аліянтам предложене в цїли утвореня коаліційного кабінету.

Програма нового угорського правительства.

БЕРЛІН, 5. серпня. — Нове угорське правительство надало угорській державі назву „Угорська Народна Република", як се доносять вісти з Відня.

Таке рішене запало на спільній конференції членів нового угорського правительства і представників держав аліянтів.

Новий міністер загр. справ др. Петро Аґостон предложив на конференції програму нового правительства, на яку обі сторони згодили ся. Нове правительство змінить саветську систему на соціял-демократичну. Воно дало запевнене аліянтам, що буде уложена нова конституція та що буде вибране установче тіло. Соціялізація, переведена в деяких галузях промислу, позістане в силі аж до скликаня установчих зборів, таксамо позістануть в силі дотеперішні зарядженя і закони, переведені за часів саветського правительства, аж доки вони не будуть змінені установчими зборами.

В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

(True translation filed with the Postmaster at Jersey City on August 6, 1919 as required by the Act of October 6, 1917.)

ЗЕЛІЗНИЧІ РОБІТНИКИ ДОМАГАЮТЬ СЯ УДЕРЖАВНЕНЯ ЗЕЛІЗНИЦЬ.

В противнім случаю грозять загальним страйком.

ВАШІНҐТОН, 4. серпня. — Зорґанізовані робітники розпочали рішучу кампанію, яка має на цїли удержавнене зелїзниць і співучасть робітників в зисках.

Провідники зелїзничих робітників, які є представниками 14 юній зелїзничих робітників, повідомили ґенерального директора зелїзниць Гайнса, що вони не відступлять від свого жаданя щодо удержавненя зелїзниць. Вони заявили дальше, що їх кампанія не буде ограничена виключно на самі зелїзниці, але вона буде стреміти рівночасно до здобутя демократичного заряду в области угля, сталї і инших підставових галузей промислу в державі.

Сю заяву зложив нині Джувел, президент зелїзничого департаменту в Американській Федерації Праці, на нараді, яку відбув з президентом Вілсоном.

„Коли конґрес не сповнить нашого домаганя, ми здержимо цілковито зелїзничий рух", говорив Джувел. „Все, що ми можемо зробити, є приготовити ся до боротьби. Боротьба зближаєть ся і ми є до неї ґотові. Ми сподїємо ся, що в протягу 30 днів рух на зелїзницях буде цілковито здержаний".

ПРОЄКТ ПРО ПРИМУСОВУ ВІЙСКОВУ СЛУЖБУ.

Сила постійного війска в часі мира має виносити 510.000.

ВАШІНҐТОН, 4. серпня. — Департамент війни предложив в сенаті законопроєкт в справі загальної примусової служби військової. Кождий мущина у віці 19 років був би обовязаний відбути тримісячні військові вправи.

Се предложене зістало виготовлене ґенеральним штабом під директивою секретаря війни Бейкера.

Після повисше наведеного законопроєкту військова сила в часі мира мала би складати ся з 21 дивізій і ріжних помічних відділів, обіймаючих разом 510.000 жовнїрів. В часі війни правильне військо числило би 1,250.000 жовнїрів, доповнюване на случай потреби в спосіб, якого уживано в теперішній війні з Німеччиною.

В СЕРБІЇ.

(True translation filed with the Postmaster at Jersey City on August 6, 1919 as required by the Act of October 6, 1917.)

Сербське правительство уступило.

БІЛГОРОД, 3. серпня. — Сербський реґент, князь Александер, приймив резиґнацію кабінету.

(Кріза в сербсько-хорватськім правительстві наступила ще перед тижнем, але телеграми не подають жадних близших вістий про причини уступленя кабінету.)

В АВСТРІЇ.

(True translation filed with the Postmaster at Jersey City on August 6, 1919 as required by the Act of October 6, 1917.)

Австрії грозить цілковита руїна.

ВІДЕНЬ, 31. липня. — Карло Зайц, президент австрійських установчих зборів, вислав нині просьбу до аліянтів, щоби вони ратували Австрію перед руїною.

„Тепер ще не є запізно, заявив президент Зайц, щоби уратувати нас перед нещастем, яке спіткало Угорщину, котру в протягу кількох місяців знищено на довгі літа.

„Наш недобір виносить 4 міліярди корон; а то головно тому, що ми мусимо платити великі суми на удержане безробітних; а також з причини браку доходів з тютюну і напоїв.

„Австрія не думає жити житем на давну скалю, але її населене мусить принайменьше стільки заробити, щоби мати щоденний хліб.

„Щодо проєкту наддунайської федерації, то я бою ся, що пограничні спори перешкодять її здійсненю. Инша річ, що великий середно-европейський союз є не лише льоґічний, але й можливий. В його склад повинні би війти всі держави від Північного моря до моря Середземного".

В ПОЛЬЩІ.

(True translation filed with the Postmaster at Jersey City on August 6, 1919 as required by the Act of October 6, 1917.)

Ґданьск не буде обсаджений.

ПАРИЖ, 4. серпня. — Головна рада мирової конференції заявила ся проти обсадженя Ґданьска війсками аліянтських держав.

В ТУРЕЧЧИНІ.

(True translation filed with the Postmaster at Jersey City on August 6, 1919 as required by the Act of October 6, 1917.)

Турецьке правительство видало приказ увязнити Мустафу Камеля.

ЦАРГОРОД, 4. серпня. — На нинїшнім засїданю турецький кабінет ухвалив видати приказ увязнити Мустафу Камеля Пашу, провідника зорґанізованих банд в околиці Смирни і Ерзерум, який скликав недавно конґрес, установляючи на нім нове правительство проти правительства в Царгороді.

Мустафа Камель Паша змагає до відорваня Малої Азії від Туреччини. Силу його армії оцінюють на 40.000.

"SVOBODA" (LIBERTY)

The Ukrainian newspaper published three times a week: Tuesday, Thursday, and Saturday by Ukrainian National Association at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

ESTABLISHED 1893

JOSEPH STETKEWICZ, Chief editor.
ANDREW SAWKA, Business manager.

Entered as second-class matter March 30, 1911, at Post Office at Jersey City, N. J., under the Act of March 3, 1879.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION:		ПЕРЕДПЛАТА:	
United States:		в Злучених Державах:	
1 year	$3.00	на рік	$3.00
6 months	$1.75	на пів року	$1.75
3 months	$1.00	на 3 місяці	$1.00
to Jersey City and to foreign countries:		В місті Jersey City і за границю:	
1 year	$3.50	на рік	$3.50
6 months	$2.00	на пів року	$2.00
3 months	$1.25	на 3 місяці	$1.25
Single copy 3 cents.		Поодиноке число 3 центи.	

За кожду зміну адреси платить ся 10 центів.

Адреса: SVOBODA, 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Телефон Адміністрації і Редакції — 498 Montgomery.

Телефон Гол. канцелярії Укр. Народного Союза — 1838 Montgomery.

Всі моні-ордери і чеки треба виписувати на адресу "Svoboda".
При висиланю замовленя належить долучити моні-ордер або чек.

За всі оголошеня поміщувані в „Свободі" редакція не відповідає.

СТАРИЙ КРАЙ ДАВ УСЬО; ТЕПЕР ЧЕРГА НА НАС!

В обороні своєї вітчини наші братя у старім краю віддали на жертвенник усьо. Вони дали гроші, майно, кров і житє, аби ратувати лише загрожену волю, аби визволити ся з ненависного ярма.

Той бідний, знищений довгою війною, зморений наш брат, наш батько і син віддали ще впослідне все те, що могли лише дати вітчині. Вони зрозуміли, що красше є всьо віддати, навіть своє житє, у боротьбі за сьвяту волю, ніж відтак двигати на собі важке ярмо вороже і конати в нім.

Вони зрозуміли, що се вже рішаюча хвиля і для них нема иншого виходу, лише бороти ся всіми можливими способами аж до остаточности. А зрозумівши се український нарід в Галичині кинув ся у вир кровавої заверухи, аби кровю своєю окупити собі давно бажану свободу. І він не жалував житя, не жалував нічого — всьо віддав у жертву вітчині. Його не настрашили й найбільші жертви! Він віддав кров свою у своїй власній обороні.

І нарід наш не жалує нині того. Не жалує, бо знає, що кров пролята за сьвяту правду і справедливість мусить видати бажані плоди.

• • •

По крови і трупах наших рідних і дорогих прийшли Ляхи у наш рідний край і там завели нову неволю, неволю страшнійшу ніж та, від котрої ми втікли у чужину. У нашімріднім краю тепер страшна неволя! Стогне наш нарід у ляцькім ярмі і проклинає його. І глядить нині наш брат в ту сторону, відки сподіваєть ся ратунку.

Деж той ратунок? Де ми є? Куди ми поховались? Чом не спішимо на поміч рідній справі?!

На нас, американських Українців, жде нині наш рідний край. Від нас він сподіваєть ся ратунку. Ми мусимо подати йому поміч у днях його недолі.

Старий край віддав уже всьо, що мав, а віддасть ще й те, що має! Тепер черга на нас!

Ми, американські Українці, знаємо, що значить гірка неволя, а що солодка воля. Тому нехай не буде межи нами такого, що в сей критичний момент не причинив би ся до поратованя рідної справи чи то грошем, чи доброю порадою, чи корисним ділом. Тоді, коли нам грозить найстрашнійша неволя, ми не сьміємо покидати своїх боєвих рядів; тепер всі ми мусимо бути щирими патріотами.

Поляки, наші найзавзятійші вороги, коли були стратили самостійну державу, то не стратили надії на визволене. Вони кілька разів робили повстаня. Але в них все був великий боєвий фонд і в потребі вони послугували ся ним. Від ряду літ вони складали грубі міліони на боєвий фонд; і ще тепер складають; а все жили надією, що зоря свободи заблисне для них.

Будьмо і ми увірені, що наша справа не пропала. Не пропала і не пропаде, коли ми всі кинемо ся, як муравлї, до роботи. А попри всяку роботу мусимо складати грубі жертви грошеві на пропаґанду! В короткім часї мусимо зложити бодай 500.000 долярів.

Жертвуймо всї, жертвуймо разом і безнастанно, а всї жертви засилаймо до касієра У. Н. Комітету на адресу: **Rev. N. Pidhoretsky, 22 East 7th St., New York City.**

Старий край віддав вітчинї гріш, майно, житє і кров, а тепер прийшла черга на нас!

СПРАВА ГАЛИЧИНИ ОПИНИЛА СЯ В НАШИХ РУКАХ.

(Надіслана статя).

Деякі люди в наслїдок найновійших подій склонили голову і роблячи закид всім, крім собі, говорять: ми програли; инші знов, мов наперекір першим, хотячи себе і других потїшити, голосять: ми виграли. Помиляєте ся пани, паничі і товариші, і то дуже грубо. **Ми не виграли і не програли.** Длячогож так? Длятого, що ми доси в ніякій грі всіми нашими силами спільними змаганями не брали найменьшої участи. Через тесаме ми і страшно потерпіли, а на додаток того всего навіть тих мук, терпінь, пролятої крови і вилятих слїз нам не приписують; Бог зна кому приписують, тільки не нам. А все через тесаме. Ми доси виразно не домагали ся перед сьвітом ніяких привілеїв, ніяких прав, а те, що від часу до часу, в однім або другім місци, прокидались деякі змаганя, то се порожні звуки, кличі одиниць, малих або великих ґруп, право- або лївокрильних партій. Тії однак фрази, тії кличі, тії змаганя не були ніколи висловом всего українського народа, тому то вони не все виходили на нашу користь — противно, в многих случаях були обчислені лише на нашу згубу, на нашу кривду і використане. Ті кличі ніколи не сходили ся разом. Україна в останних часах не виповідала нікому війни, не заключала ніякого мира, тому ані не виграла ані не програла. Розумію Україну яко інтеґральну часть населеня европейського з виразними етноґрафічними ріжницями. **Програли або виграли ті, що в нашім імени робили.**

Теперішна ситуація нас тільки незмірно глибоко поучає і яко одинокий вислів тої науки є клич, щоби в першій мірі тая наука не пійшла в ліс. Ось нам найперша користь з теперішної ситуації. Не винні нашій нужді ніякі аліянти, ніякі Ляхи, ніякі Москалї, ніякі Румуни, ніякі лідери, ніякі речники, а лиш ми самі. Який пан, такий крам. Чи може найбільший чоловік видвигнути нарід з неволї, коли не попре його весь загал? Чи в силї визволити нарід партія, коли не обняла вона ще найменьшого брата? Чи може висвободити нарід найбільша армія несьвідома своєї цїли? Рішучо ні! **Брак сьвідомости і солїдарности серед українських мас, се найперший і найболючійший факт, який заразом диктує нам теперішну ситуацію.** Як довго буде в нашім народї можність, щоби забрали його і правили ним сусіди, так довго може се стати ся з котроїнебудь сторони; може се зробити не тільки Лях, але рівно Еспанець як Японець. Як довго може лідер зводити свій нарід на манівці, так довго може те стати ся в кождій хвилині. **Само забране Галичини се факт дуже сумний, може найсумнійший, який історія коли записала.** Він болить Українця, розриває його душу і крім науки, страшного приміру, нам більше нічого не подає. Коли би навіть Галичина не була в руках Ляхів, то поспитав би я, чи була можливість її забрати? Безперечно, так! З якою силою ми її обороняли? Чи сила наша бодай дорівнувала ворогови? Чи ми колинебудь о тім розумно подумали? А коли навіть мали ми колинебудь яку силу, то чи попирав її весь український загал? З того то походить невдача наших заходів. І невдача ся може так довго продовжати ся в будучности, доки не попре наших стремлїнь увесь нарід. Чогож у нас брак? Чи не більше нас числом як ворога? Чи нема у нас средств? Все є, тільки брак сьвідомости, солїдарности, дисципліни, охоти і самопосьвяти. І як довго їх буде бракувати, так довго грозити нам буде небезпека. **Чи вистане, приміром, сказати, що Галичина наша?** Чи вистане кричати, демонструвати, що вона є інтеґральною частию української державри? Сама фраза, само твердженє не вдоволить нікого, як і дотепер не вдоволяло. Найважнійше є те, що ми маємо на оборону того твердженя. Та що говорити, коли 50% українського загалу сам для себе тих доказів не богато має. Він знає, відчуває, але інстиктовно, а се, простіть, для нинїшного сьвіта замало. Нам треба доказів на наші твердженя, від яких преса заляла би ся чорними буквами, голосів, від яких згустів би воздух, сили, від якої води наших рік закрасилиб ся на червоно. За ким правда, за тим і сила повинна би бути, але сила власна, сила народна. Що нам з якоїнебудь власности, якої ми не вміємо оборонити, ані доказати права до її посїлости. Так і з правами і власностию народною. Таж Татари і Кірґізи повинні мати свою независимість і хто посьміє сказати, що вони не мають за собою слушности? Але де докази, де сила на оборону тих доказів? Не лїпше представляєть ся українська справа.

Не треба далеко їхати; оглянім ся таки на Америці. Що ми всї загалом зробили для тої справи, щоб, так сказати, бодай заінтересувати, заадвертайзмувати, задемонструвати наші домаганя? Що зробив український загал? Встидно згадувати. **Таж ми повинні були до сего часу зложити міліони долярів.** Правда, за гроші України ніхто не купить, не купить і Галичини за 100 тисяч долярів, але нехай з вас хто попросить яку чужу редакцію написати про вашу справу бодай два словечка: що вона вам на се скаже? Або ще лїпше, викиньте ваші гроші на улицю, бо ви в них не вірите. Товариші! Ми жиємо в добі, де грішми богато річий робить ся, таксамо як колись в будуччині може і без гроший люди се зроблять. **Тому не впадайте на духу, бо праця в найбільшім розгоні.** За нами справедливість, за нами історія, ґеоґрафія, археольоґія, ґеольоґія і т. д., і т. д.

Ми переживали в нашій історії прикрійші моменти і не впадали на духу. Не пропадемо і в двайцятім столїтю. Нам треба як найбільше средств на нашу оборону, бо щоби один чоловік і землю гриз зі злости, а другий живцем серце вирізував з грудий з любови до свого народа, то все на ніщо здасть ся, коли народ не подасть йому братерської руки. **Хто перечислить ті средства, яких нам тут в Америці потреба для оборони наших прав?** Тому нехай зневіра спаде з ваших серць, викиньте з ума сумнїв, недовіре, а збудіть в собі сильну віру, збуджуйте її і в другім, взаїмно справу попирайте, а усьміхнеть ся нам доля і скинемо ярмо в однім дни, в одній хвилині. **Нам тільки разом стати треба, плече о плече, рука в руку, а побіда наша.** Зачинайте від себе, не нарікайте на вашого товариша. Спитайте себе нині нишком, скільки ви доси причинили ся до 100-тисячного фонду на оборону Галичини словом або ділом? Де ваша грамота?

Земляки-братя! Ляцький наступ не вічний. Прийде хвиля, що Франція Ляхів опустить, як взагалї опустять їх аліянти. Прийде хвиля, що відмовлять їм всякої помочи. Тоді прийде черга на нашу справу. І настане суд. Тільки щоби нам знов случайно не стати з заложеними руками. Нам треба приготовитись. Ми з теперішним фактом, що Ляхи забрали Галичину, ніколи не погодимо ся; чи скорше чи пізнійше ми возьмемо нашу волю в свої власні руки і не стане слїду з ляцького чобота на українській землї. Тая боротьба залежить від приготованя, а приготоване від кождого з вас з осібна. Не дивіть ся, що другий робить. Давайте і думайте, що дальше дати. Гроші, се дрібниця. Вони йдуть і приходять, але не так іде діло з долею народа. Гроші йдуть і приходять, а батькові і матерні сльози в старім краю не перестають ляти ся. Доля їх полїпшить ся, коли полїпшить ся загальна справа. Тому помагайте, чим можете; помагайте всїм, що маєте. Все, що зробите, зробите для самих себе. В ваших руках Україна, в ваших руках Галичина, в ваших руках свобода українського народа.

Косівський.

СТРІЧА З ПРОФЕСОРОМ ГРУШЕВСЬКИМ В ПАРИЖИ.

Кореспондент канадійського „Українського Голосу" описує стрічу з прибувшим до Парижа многозаслуженим нашим істориком і політичним діячем, професором Михайлом Грушевським. З тої кореспонденції передаємо тут важнійші уступи. Згаданий кореспондент пише:

Я мав честь і велику приємність нині гостити у найбільшого живучого Українця, именно професора Михайла Грушевського, який саме пару день тому назад прибув до Парижа з Праги (Чехія). Професор Грушевський перебуває тепер в Парижи та працює тут разом з українською громадою над рідною справою.

Наш заслужений народний діяч і історик се тип справдішного Українця. Помимо сивавого волося і трохи старечого віку (52 роки) професор Грушевський духом юнак. Мене особливо одушевила жива, оптимістична, прямо молодеча вдача нашого визначного діяча. Зверхним виглядом проф. Грушевський середного росту, з добродушною усьмішкою на лици, незвичайної рухливости і чемности в поведеню. Америкою він дуже заінтересований. Він і думає над тим, як би можна навязати як найтіснійші відносини між Україною й американськими Українцями. Він рад би бачити досьвідчених українських фінансістів і всякого рода специялістів з Америки на рідній землї.

Яко справжний Українець проф. Грушевський вірить, що наша ситуація, помимо всяких перепон внутрішних і зовнішних, поправить ся і що Україна ніколи не верне під політичне й економічне невільництво ні Польщі ні Росії. Він вірить, що послїдне пятилїтє потрясло українським демосом, що він став політично сьвідомим народом з виразними аспіраціями до державної самостійности. Щодо федерації України з Росією, як се думають аліянтські круги, професор Грушевський не дивить ся на се ворожо, бо каже, що на всякий случай, така федерація можлива лише при повнім захованю державности України.

Що дієть ся на Україні в сих часах.

На Україні тепер справжне відроджене колишної козаччини. В ріжних її сторонах виринають амбітні одиниці, які в ролї ватажків ведуть боротьбу то проти большевиків, то проти царських нащадків.

В Киеві тепер працює тайно комітет зєдинених соціялістів. Сей комітет старав ся увійти в тіснійше порозуміне з українським ватажком Зеленим. Однак, після найновійших вістий, Зелений не згодив ся на сю пропозицію і казав комітетови залишити сі заходи. Зелений, се український селянин, чоловік старший, не інтеліґент, веде акцію мілітарну на власну руку і Директорії не узнає. Він оперує своїми силами военними, в числї яких 3.000 чоловіка, на полудне від Киева. На полудневий захід від Киева оперує Кармелюк коло Білої Церкви. На півночи оперує Струк, якому вдало ся було раз підійти навіть під самий Київ і його острілювати.

Крім повисших ватажків на правобережній Україні оперують ще ватажки Соколовський і Батрак, а на лївобережній Україні оперують Протас, Ангел і Тарновський. Дальше на південь Київщини і в Херсонщині оперує своїми силами Григорієв, „атаман Херсонщини і Таврії". Він від часу до часу веде переговори з Директорією, які однак не доходять до ніяких позитивних результатів. В Катеринославщині оперує Махно, який зірвав з большевиками. Його осідком являєть ся Александровск.

Повисші відомости про мілітарні відносини на Україні були поміщені в чеських і німецьких часописях за місяць червень.

Польська офензива.

Щодо східної Галичини то найновійші інформації щодо польського наступу там є такі:

Польська офензива проти українських військ почала ся з днем 15. мая з такою силою, що вже 19. мая Поляки заняли Самбір, Броди, Миколаїв (над Дністром), а 22. мая Поляки перейшли річку Сьвічу. Тимчасом вже 18. мая Румуни заняли Коломию. В Станиславові Румуни заняли в своє посїдане зелїзничу стацію і зелїзну дорогу, а Поляки віддали їм адміністрацію міста.

Дня 20. мая український ґенерал Павленко уступив, а його місце заняв ґенерал Греків, яко головний командант українських військ в Галичині.

Дня 25. мая українське галицьке правительство виїхало зі Станиславова до Бучача, а 28. мая Поляки завели там свою цїлковиту адміністрацію.

Дня 4. червня Поляки здобули Тернопіль від Петлюри, котрий опісля перейшов до Проскурова, а Директорія і оба українські правительства (з галицької і російської України) перенесли ся до Камінця Подільського.

Дня 7. червня чеський курієр, який прийшов зі Львова до Праги, каже, що бачив у Львові одного з українських делеґатів і сей казав йому, що сам Петлюра мав приїхати до Львова вести дальше переговори з Поляками.

Земельна справа на Україні.

Аґрарне питанє на Україні під сю хвилю являєть ся найважнійшою справою серед українського селянства, серед якого ідея державности стала тепер дуже сильною. Відродженє України яко держави мусить бути вислїдом розвязки її соціяльно-економічного питаня. До довершеня сего питаня конечна є консолїдація всїх українських партій. Соціял-революційна українська партія являєть ся тепер найсимпатичнійшою і найпопулярнійшою, бо вона стоїть на ґрунтї соціялїзації землї, себто скасованя права власности, скасованя великих посїлостий, заведеня права приватного уживаня землї. Одним словом: після програми соціял-революційної партії земля перестає бути предметом купна і продажі, а її уживанє може бути дідичне, значить переходити з батька на сина. Селянин мусить сам обробляти землю. Необроблювана земля переходить до розпорядимости земельних комітетів, які відтак дають сю землю тому, хто хоче її обробляти.

Сьвідомість серед селян.

Український селянин під обухом і натиском революції сильно тепер осьвідомив ся в полїтичнім і суспільнім сенсї. Виразом сего політичного його осьвідомленя був конґрес українських селян і робітників в Камінци Подільськім в місяци марті сего року. Замітною рисою сего конґресу був факт, що селяни вибрали професора Грушевського на предсїдателя конґресових нарад. Селяни і робітники на сім конґресї одноголосно ухвалили понизші постуляти, які найкрасше говорять про теперішну психольоґію Українця селянина.

1. Безпроволочне завішенє оружа і домашної боротьби, щоб Україна могла доказати, що при мирі вона в протягу одного року зможе показати сьвітови, що потрафить себе зорґанізувати у взірцеву державу.

2. Формованє правительства на Україні.

3. Протест проти вмішуваня других держав в домашні справи України.

4. Усуненє всяких чужих армій з території України.

5. Соціялїзація землї, яко найлучша розвязка аґрарного питаня.

З матеріяльного боку відносини на Україні тепер мало змінились, помимо пятилїтної війни. Поживи на Україні є досить. Скрізь по Україні курсують тепер українські гроші — гривні, які здобули собі вимінну вартість серед деяких держав в Европі.

Професор Грушевський матеріяльно потерпів величезну страту, бо большевики зруйнували в Киеві його каменицю, в якій містила ся його цінна бібліотека, образи, музей українських старинностий, килими і т. д., вартости кілька міліонів рублїв. Також в Галичині Москалї спалили і знищили його вілю так, що на старість наш шановний учений лишив ся без власного даху і його видимі средства до житя являють ся тепер лише доходи з його наукових праць.

Сам він підчас захопленя правлїня гетьманом Скоропадським в місяци марті 1918 р. був атакований.

Родина його (жінка і дочка) перебуває тепер в Чехії.

Запитаний щодо теперішного режіму Раковського на Україні проф. Грушевський зазначив, що лично Раковського не знає, однак вірить, що большевицький режім Раковського на Україні є піддержуваний головно фізичною силою китайського й естонського війська, стоячого в льояльности і завше послушного команді Троцького і Леніна. Населенє України, особливо пролетаріят міський і сільський, дивить ся на сей режім як на соціяльну радикальність большевиків. А третою причиною позірної сили большевизму на Україні є, що Директорія через свої похибки політичної й адміністративної натури не має достаточного впливу.

У своїх політичних поглядах проф. М. Грушевський є соціял-революціонер і невсипущий пропаґандист української соціял-революційної партії, якої засноване датуєть ся ще від 1905 до 1906 року, а дійсна революційна її роля в 1917 р.

До 1917 р. українські соц.-революціонери творили з російськими соц.-революціонерами одну партію, однак 1917 рік розділив сю партію, бо соц.-революц. Українці поставили різко питанє політичної независимости України і аґрарне питанє на Україні, які то питаня дотикали виключно України і не вимагали співучасти російських соц.-революціонерів.

УКРАЇНСЬКІ ВІЧА І МАНІФЕСТАЦІЇ.

ПОКЛИК ДО ВСІХ УКРАЇНСЬКИХ ТОВАРИСТВ І БРАТСТВ В БРУКЛИНІ Й ОКОЛИЦИ.

Заподіяна нам кривда спонукує нас підпести грімкий протест до всего цивілізованого сьвіта, а зглядно до демократичного народу американського, проти рабівничого нападу вражих Ляхів на нашу вітчину. Кождий з нас досьвідчив ляцьку опіку над нами під австрійською кормигою, а тимбільше можна собі тепер уявити, що там дієть ся, коли наш край опинив ся в неволи рогатих ляшків. Наша рідня стогне закована в тяжкі кайдани лютих ворогів, глядить на нас своїми заплаканими очима, підносить руки до нас, благаючи о поміч. Позаяк нам не судило ся стати враз з нашими братами до боротьби проти ляцької дикої орди, бо під теперішну пору є великі перешкоди, то ми можемо тільки допомочи нашій вітчині в спосіб матеріяльний, устроєнем віч протестаційних, походами демонстраційними і иншими способами, а се буде мати сей успіх, що власти американські, видячи густо-часто такі протестаційні походи і віча та ухвалені на таких вічах резолюції, прийдуть до переконаня, що українському народови стала ся дійсно велика кривда, що Українці жадають тільки справедливости і свободи, до чого у великій мірі американські власти можуть допомочи.

Тож і бруклинські Українці маючи намір устроїти протестаційну маніфестацію і віче, отсею дорогою просять, аби всї бруклинські й околичні українські товариства і братства, без огляду на їх переконаня і партії, вислали **в недїлю, 10. серпня с. р., о годині 7-мій вечером, своїх урядників або делеґатів на збори, котрі відбудуть ся в гали церковній, 162 Норт 5-та улиця.**

На сї збори запрошуєть ся урядників або делеґатів слїдуючих товариств і братств: Бр. Пресв. Троїцї, бр. св. Димитрія, бр. св. Николая, бр. Пресв. Богородиці, бр. св. Василія, бр. Сошествія св. Духа, бр. св. Петра і Павла, бр. св. Йосифа, тов. Запорожська Січ з Норт Сайд, тов. Запорожська Січ з Лонг Айленд, тов. Запорожська Січ з Сентрал Бруклин, тов. ім. Тараса Шевченка, Просьвіта, Богдана Хмельницького, Укр. Козаки, Зоря, Любов, Вільна Україна, Нове Житє і инші як місцеві так і позамісцеві товариства і братства.

Сподіваємо ся, що на сих зборах не бракне ані одного репрезентанта згаданих товариств і братств, бо неприсутність їх означала би, що дотичне товариство чи братство противить ся визвольному рухови нашого поневоленого народу.

Укр. Народний Комітет
в Бруклині, Н. Й.

ПОКЛИК З ТРОЙ, Н. Й., ДО ЦІЛОЇ ОКОЛИЦІ КОГОС І ВОТЕРВЛІТ.

Ми, Українці з Трой, кличемо із запаленим серцем до Вас, дорогі Братя Українці з цілої нашої околиці, що прийшла пора нервова, то мусимо ті нерви вилїчити. Всї як один мусимо станути в ряди там, де наші братя свої голови положили за козацьку славу.

Дорогі Братя з Когос і з Вотервліт! Кличемо до Вас ми, тройські Українці, що **на слїдуючу недїлю, 10. серпня, точно о 1-шій годині відбудуть ся збори, на яких маєть ся зорґанізувати Січ** і то Січ велику, славну в тій цілій околици. Козацькі сини цілої нашої околиці! Явіть ся всі і зорґанізуймо Січ так, аби ми кождої хвилї були готові піти з мечем на ворога. Збудім свій талан козацький і пійдім у бій за правду нашу. Ставаймо в ряди і пійдемо веселим гайдамацьким рухом, таким рухом, що як ворог вчує, злякаєсь і втїкати буде.

ЗА М. У. Н. КОМІТЕТ:
Вол. Пашкевич, секр.

В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ДО КАЛЄНДАРЯ У. Н. СОЮЗА НА 1920 РІК.

Календар У. Н. Союза, який розходить ся у многих тисячах примірників, є найлїпшим середником до оголошувань поміж американськими Українцями. Хто має який бізнес, а залежить йому на тім, аби про нього знало як найбільше людий, повинен дати своє оголошене до календаря У. Н. Союза. Ціни є вельми приступні, зважившии, що наклад буде виносити 20.000 примірників. Ціла сторона, 34 кв. цалів, коштує 25.00 дол. Місце на окладинках та спеціяльні сторони дорозше, після умови. Пів сторони коштує 14 дол.; чверть сторони $7.00. Найменьше оголошенє може обіймати осьму часть сторони і коштує 4.00 дол. Хто хотів би в своїм оголошеню помістити також і фотоґрафію, чи то свою чи свого бізнесу, мусить прислати з неї готову до друку клїшу; коли ні, то поносить кошт виготовленя такої клїші з фотоґрафії, то значить, що його оголошенє буде о стільки дорозше коштувати, скільки винесе кошт виготовленя з фотоґрафії друкарської клїші.

Текст оголошень мусить находити ся в редакції по день 15 вересня б. р. Гроші за оголошеня належить посилати рівночасно. Оголошеня на кредит безуслівно не будуть друкувати ся.

З гори зазначуєть ся, що всякі оголошеня від фірм „лїкарських", що то лїчать листовно на сотки миль, відтак оголошеня покутних „банкирів" без урядової запоруки, та всї такі оголошеня, з яких на перший погляд пізнати, що вони є обчислені на ошуканство легковірних, не можуть бути поміщені в календарі У. Н. Союза.

Фотоґрафії братств і товариств. Відділи У. Н. Союза, а також кружки співацькі, театральні і т. п., котрі хотїлиб, аби їх фотоґрафії були поміщені в календари на 1920 рік, зволять їх прислати на адресу „Свободи" найдальше по день 15. вересня б. р. Рівночасно просить ся прислати з фотоґрафією чек або моні-ордер, виписаний на імя „Свободи", на суму $6.00. Сї гроші ужиєть ся на покритє коштів виготовленя з фотоґрафії друкарської клїші. Місце в календари безплатно.

Всї фотоґрафії мусять бути добре опаковані!

Всї письма належить адресувати:

"SVOBODA",
83 Grand St., Jersey City, N. J

НАЙСТАРШОЮ І НАЙБІЛЬШОЮ УКРАЇНСЬКОЮ ҐАЗЕТОЮ В АМЕРИЦІ Є „СВОБОДА". Вона виходить вже 25 років, отже чверть сотки лїт; вона є одинокою ґазетою, що лишила ся дотепер з ріжних видавництв, закладаних на початку нашої іміґрації в Америці.

БЮТЬ І НЕ ХОЧУТЬ ДАТИ ПЛАКАТИ.

(З „Українського Голосу").

Коли Українці говорять про Поляків і про всі ті кривди, яких вони сотки літ зазнавали від Поляків, то **не говорять брехонь, але самі чисті і доказані факти**, яких ніхто не може заперечити.

До сих **фактів** належать не тільки ті насильства, яких український нарід зазнавав сотки літ від Поляків і зазнає по нинішний день, але також **ті газетні брехні, ті прізвища, якими обкидають аж по нинішний день польські часописи український нарід, і перекручуваня дійсности**, які там стали повседневним явищем.

Та от стало нам відомо, що дехто з передовійших Поляків у Вінніпегу грозить, що вже недовго буде вільно Українцям протестувати проти Поляків. Поляки, мовляв, роблять вже заходи, щоби тутешний уряд признав протести Українців супроти Поляків злочином і арештував кождого Українця, який би відважив ся сказати, що українському народови діяла ся від Поляків кривда, або нині діеть ся.

Що не казати, а се вже вершок варварства!

Ворожнеча між Українцями і Поляками має за собою сотки літ. І протягом сього часу Поляки були завсіди в ролі кривдителів, Українці-ж в ролі кривджених. І тих польських кривд назбирала ся ціла енцикльопедія, яку доповняють і збільшають день-денно нові нинішні факти про насильства Поляків.

І тому, коли заходить конечність говорити на тему українсько-польських відносин, то Українці не потребують нічого видумувати, бо мають незбиті видумувати, бо мають **незбиті факти** — давнійші, про які оісторія, і нові, які вже нині кличуть до неба о пімсту і які є матеріялом для дальшої історії сих відносин.

Та справа маєть ся тим гірше, що польське рабівниче становище супроти Українців аж по нинішний день не перериваеть ся. Їх ціль була: безнастанне поневолене українського народу; їх девіз: „Польща од моржа до моржа", а се-ж нішо инше як вияв сих рабівничих намірів.

Та рівночасно Поляки знають, що крик кривдженого і його скарга може звернути увагу других народів та зеднати їх прихильність і поміч для кривджених. І от впало тепер Полякам на думку вплинути на тутешні рішаючі чинники, щоби ті приложили і свою руку до польської роботи — щоби силою такого то параграфу заперечити кривдженим скаржитись на свого кривдителя.

І от ясне як на долони, що Поляки боять ся розголосу про власні їх вчинки. Вони виміркували собі, що найліпше було би, колиб їм вільно було кривдити Українців до схочу, а Українцям не вільно скаржити ся.

Чиж се не зародок нової панщини? Чиж се не намір завести найбезличнійше невільництво?!

Очевидно Поляки добре знають, що їх власні вчинки такі видні, такі незбиті і в додатку такі нелюдські, що їх не дасть ся заперечити чи опрокинути ніякими аргументами, і тому хапають ся ще за крайний спосіб: замкнути уста кривдженим на офіціяльну колодку — та не тільки свою, але і чужу.

Так виглядає польська культура!

З сього вже кождий може догадати ся, що там нині виробляеть ся в зенятих українських землях. Яка правда, який там лад.

Але звісно, що й апетит Поляків не всемогучий. Раз, що нема тої сили, яка би заперечила кликати до неба о пімсту, а друге, що ледви чи знайдуть ся нині люди, які малиб охоту й відвагу мачати свої руки в той піт і тую кров, яку Поляки точили з українського тіла сотки літ, нині точать і хочуть точити без перестанку. Таких певно не знайдеть ся!

Та нехай буде що хоче, а **український нарід невільником не буде.** Націр викличе відпір; конечність дасть Українцям в руки нові способи для слушної оборони, які вона дає покривдженим, що раді освободити ся від своїх кривдителів. І тоді Поляки вип'ють до дна, що наварили.

ВІЙНА ДО ЗАГИНУ.

(Допись до „Українського Голосу").

На одно з двох мусять тепер Українці в як найскоршім часі рішити ся: або на порозуміне з Росією, або на війну до загину.

Перший вихід є на позір лекший, бо означає для українського населеня мир бодай з одної сторони. Але ціна того мира — закинене думки про независимість української републики — є незмірно велика.

Продовжуване війни є більше ризиковне. Зате ціль, яку можна війною осягнути, є гідна всяких жертв. Се ходить о ніщо инше, як о політичне, національне й економічне визволене українського народу. Ходить о те, щоб український нарід був абсолютно рівний з усіми иншими народами сьвіта. А як довго Україна буде зависима від Росії, російський нарід, яко два рази численнійший, мав би завсіди першенство при заступництві російсько-української держави. Український нарід був би лише причепою російського народу у всяких міжнародних справах, хоть би навіть вспів в домашних справах здобути собі рівність з Росіянами. З сеї причини Українці не так легко відречуть ся своїх мрій про державну независимість.

Крім сего, коли Українці рішать ся на війну до загину, то з сего ще не виходить, що їм дійсно прийдеть ся воювати до загину.

На велике щастє для Українців Українці не є одиноким народом, якому мирова конференція сказала вертати назад до Росії. Таких народів є що найменьше шість: Азербайджан, Естонія, Грузія, Латвія, Північний Кавказ і Білорусь. Отсі народи звязали ся в союз і рішили ся спільними силами доходити свого права на самостійне істноване. До союза не належать, але в подібнім положеню находять ся і, коли покажеть ся потреба, будуть спільно з Україною боронити ся також Фінляндія та Литва.

Всі ті народи находять ся в меньше або більше щасливих відносинах і мають меньше або більше спромоги організувати свої сили; їх колективна відпорність проти всіх ворогів їх независимости з кождим днем зростає. Незадовго прийде час, що їх волі не можна буде ігнорувати. Підчас коли завязана в Парижи Ліга Народів може кождої жвилі вмерти природною смертию з причини самолюбства її імперіялістичних членів, на сході Европи дозріває нова Ліга Народів, основана на принципі дійсного самоозначеня народів. І на случай смерти парижської Ліги ся нова Ліга може ще взяти в свої руки провід міжнародних справ Европи. В теперішну пору несподіваних переворотів нема нічого неможливого.

Рівнож треба брати на увагу, що між членами парижської Ліги Народів нема повної єдности навіть в таких справах, як становище супроти України. Се є публична тайна, що найвисша рада мирової конференції позволила Полякам на окупацію східної Галичини наперекір Чехам.

Чехи бажають за всяку ціну мати отворену дорогу на схід. Для Чехів се майже питане житя і смерти. Чехи є промисловий нарід, а кождий промисловий нарід потребує мати ринок для своїх фабричних продуктів. Жаден промисловий нарід не може сам зужиткувати всіх своїх фабричних продуктів. Польща є без порівнаня слабше розвинена під промисловим оглядом ніж Чехія, а предінь навіть ся зацофана Польща стоїть нині на порозі економічної руїни з браку ринків на свої фабричні продукти. Будучи при Росії, Польща богатіла, бо засипала своїми продуктами цілу Росію. Нині їй се урвало ся. Чеські продукти розходили ся давнійше по цілій Австрії. Тепер се Чехам урвало ся. Вони сподівали ся мати на Україні ринок на свої продукти, а Польща замкнула їх дорогу на Україну.

Тепер Чехи окружені з усіх боків ворогами і як мирова конференція не отворить їм назад дороги на схід, Чехи готові робити клоніт. Недавна зміна правительства в Чехії може й не є безпосередно звязана з галицьким питанем, а все таки є се дуже значуча зміна, коли взяти на увагу, що вона зайшла безпроволочно після того, як Поляки заняли Галичину. Чехи не лише усунули правительство Крамаржа, але й усунули Крамаржа та Бенеша, яко своїх представників на мировій конференції, через те, що вони відносили ся до Українців ворожо і мабуть через те занехали ужити своїх впливів, аби не допустити до польської окупації Галичини.

Для Чехів вратоване Галичини від Польщі є майже питанем житя і смерти. Для инших держав, які мають сякий-такий голос між аліянтами, українське питане не представляє такого спеціяльного інтересу, як для Чехів, але інтерес може їм показати ся дуже скоренько. Одно є певне, що нема між ними абсолютної згоди. Франція бажає, аби Польща дістала Галичину. Про Америку звісно, що Америка сему противила ся, а коли й не поставила на своїм, то лише з тоїсамої причини, з якої уступила і в инших випадках, — задля сьвятої згоди. А який є інтерес Англії, Італії, Югославії і др. в тім, аби Галичина конче належала до Польщі? Нема ніякого!

Та коли на мировій конференції проявляла ся замітна ворожнеча до независимости України, то треба ще й се тямити, що мирова конференція не була виразителькою публичної опінії цілого цивілізованого сьвіта. Нині можна сумнівати ся, чи мировій конференції вдасть ся навіть при побочи Ліґи Народів накинути сьвітови погляди Великої Чвірки, яко публичну опінію цивілізованого сьвіта. І в будучности голос в міжнародних справах будуть мати не лише ті держави, що брали активну та пасивну участь в роботі мирової конференції, але й держави, що воювали проти аліянтів. А більшість невтральних держав в Европі, як рівнож всі бувші ворожі держави, вже признали независимість України і свого признаня не відкликали. А се в крайнім разі бодай комплікує справу для ворогів независимости України.

І остаточно є ще один факт, якого не можна з очий опускати при обміркованю питаня про независимість України. Се є факт, що правительства, які ставили ся ворожо до признаня независимости України, не є вічні.

Припустім, що американська мирова делєґація ставила ся ворожо до справи признаня независимости України. Великий клопіт! На другий рік будуть вибори; коли не буде повалене теперішне правительство, то у всякім разі змінять ся в нім деякі люди; в правительство увійдуть люди з новими думками, з новими цілями і вони якраз може будуть прихильниками признаня независимости України.

Франція якраз тепер стоїть перед виборами. О скільки сі вибори вплинуть на зміну французького правительства, не можемо сказати, але певна річ, що якісь зміни будуть; будуть зміни в людях, то можна сподівати ся й зміни політики французького правительства.

І англійське правительство може змінити ся, а враз з ним може змінити ся його політика супроти України.

Навіть в Польщі можливий ще такий переворот, який увільнить Українців від дальшої боротьби з Поляками.

Фраза „війна до загину" звучить грізно і розпучливо, але можливе є те, що як Українці дійсно рішать ся на війну до загину, то ся війна не потриває й кілька місяців, а здійснить найвисші ідеали українського народу. І тому було би дуже нерозумно зі сторони Українців, як би в хвилі знесохоти відрекли ся думки про независимість, а ще мали силу бороти ся.

М. С.

ПОЛЯКИ І НИНІ КАЖУТЬ, ЩО СХІДНА ГАЛИЧИНА УКРАЇНСЬКА

У вінніпегській польській „Газеті Католіцкій" читаємо в редакційній статі з 15. липня:

„З одної сторони Польща приписує собі право до східної Галичини через те, що там вона розширила свою західну цивілізацію(?), піднесла той край і проливала кров в обороні тих земель(?), а також і тому, що там знаходить ся показне число Поляків, які, відірвавши ся від матірного пня, могли би зовсім винародовити ся; з другої сторони Україна ставить собі право до Галичини східної длятого, що се землі етнографічно українські (етнографічно значить: рахуючи після населеня). І так коли би навіть признано Польщі східну Галичину, спір о неї не закінчить ся, бо таких спорів не можна закінчити одним почерком пера; спір той буде тягнути ся і Польща буде мусіла там доложити всіх зусиль, аби остаточно сей спір закінчити. Одиноким можливим на то способом є засимільоване (спольщене) в будучности українського населеня, що знов для них не буде великою кривдою, а для Польщі се буде винагорода за винародовлене кількох міліонів Поляків на сході".

Отже, як бачимо, то справа зі східною Галичиною така ясна, що найлютійші наші вороги признають, що східно-галицькі землі „етнографічно українські". Значить, коли приглянутись, які там люди мешкають, то сі землі не польські, бо там мешкають у великій більшости Українці.

Та приглянімо ся, які брехливі вовчі претенсії ставить собі Польща до східної Галичини.

Польща розширила в Галичині західну цивілізацію, каже „Газета Католіцка", а се найбільша брехня. Адже знаємо, що були часи, коли Україну знали далеко і широко по сьвіті, а не знали Польщі. І власне цивілізація України підупала під панованем Поляків та Москалів. Чи давні часи, коли польські пани били український нарід на панщині — отже чи се було поширене цивілізації? А варварський „Проект на знищеню Русі" чи не говорить найкрасше, яка се була цивілізація? Там же сказано: Тримаймо нарід в біді, в темноті, до шкіл не пускаймо, а коли їх не зможемо знищити, то Татари нам поможуть.

Польща піднесла сей край... Чим піднесла? Чи панщиною? Чи тою темнотою, в якій тримала нарід?

Польща проливала кров в обороні тих земель... Знов брехня! Польща воювала в обороні українських земель, але щоби їх загарбати. То українські козаки воювали в обороні тих земель перед рабівниками Поляками.

Знаходить ся там показне число Поляків, каже „Газета Католіцка", отже щоби вони не зукраїнізувались, треба забрати східну Галичину. Дальшеж говорить ся, що Польща мусить спольщити тамошне українське населене. Отже виходить таке: малої горстки Поляків шкода, щоби винародовили ся, а великого числа Українців не шкода, щоби спольщились. На такий лад то Поляки повинні забрати Злучені Держави, бо і в них є трошка Поляків, і спольщити все тутешне населене.

А вже найбезличнійшою брехнею є, що нібито на Україні зукраїнізувалось кілька міліонів Поляків. Де? Коли? Чому там вони могли стати Українцями, коли їх були міліони? Дотогож польські пани дбали про те, щоби латинщити та польщити Українців і виробляли для сього виразні пляни, тимчасом як Українці ставили ся лиш оборонно і ніколи не дбали о українізоване Поляків.

Дальше знаємо таки з польських жерел, що колись довкола Кракова були ще українські села, отже власне Поляки їх спольщили — і спольщили Українців від Кракова аж до Перемишля. А що сказати про ті маєтки, що Поляки позабирали, й ті церкви, що на костели пообертали, про ту українську кров, що пролляли?

В живі очи брехня, а більше нічого!

Етнографічне право, то найбільше й одиноке право національне. Не було би етнографічних одиниць (національностий), то не було би на сьвіті Українців, Греків, Москалів, Німців, Поляків. Польща тому Польща, що там мешкають Поляки; Чехія тому, що там Чехи, а Україна тому, що там Українці. Етнографічне право, се національне право.

Що боротьба в Галичині не закінчить ся скоро, се певне, тількож закінчить ся не винародовленем Українців, але зовсім инакше. Українці не дадуть ся винародовити, але і Поляків винародовлювати не будуть. Нині український нарід сьвідоміший ніж був давно і знайде инші способи, щоби позбути ся польських розбишак на своїй земли, ніж асиміляція. Поляки роблять пляни, але й Українці чейже спати не будуть!

АРТИСТИЧНИЙ ПРОМИСЛ І ПРОМИСЛОВЕ МИСТЕЦТВО.

Як відомо, Злучені Держави є, а бодай доси були, країною „тяжкого промислу". Американський промисл давав і доси дає майже тільки грубі продукти, найбільше сирі матеріяли і пів-готові товари. Обчислено, що за 100 долярів Злучені Держави продають 2.000 фунтів товару, Англія 1.000, Франція лише 400 фунтів. То значить, що англійський, а ще більше французький товар на загал дорозший. А дорозший тому, що там вироблений артистичний промисл, промислове мистецтво, і сирий матеріял переробляєть ся на вироблені, більше штучні і через те більше вартісні товари.

Один примір для вияснення. Робітник, котрий переробляє зелізну руду на лите зелізо, добавляє йому 21 процент вартости. Робітник, котрий з того зеліза виробляє рахункові машини або каси, своєю працею і хистом збільшає його вартість о цілих 500 процент. Таксамо або ще більше зростає вартість при виробі автомобілевих моторів, пружин для годинників і такого иншого. Таксамо маєть ся справа з иншим сирим матеріялом, деревом, шкірою, вовною, глиною і всяким иншим. Працею і зручностию можна з матеріялу виробити продукти, які перевисшають його вартість сто, тисяч або й десять тисяч разів.

Перешкода для того є лиш одна, недостача кваліфікованих робітників-спеціялістів. Хоч який велитенський американський промисл, то промислових шкіл розмірно тут мало, а шкіл артисточного промислу таки майже зовсім нема. І мимо безмірного богатства сирих матеріялів за виробленими і мистецькими продуктами Америка мусить оглядати ся за границею. І поки таких шкіл не буде, пересічна вартість американського товару все буде меньша від европейського.

Михайло Грушевський.

ПРО БАТЬКА КОЗАЦЬКОГО БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО.

(Дальше).

VI.

Під Львовом і Замостєм.

Гей не дивуйте, добрії люди,
Що на Вкраїні повстало:
Ой за Дашовом, під Сорокою
Множество Ляхів пропало!
А Перебийніс водить не много —
Сімсот козаків з собою,
Рубає мечем голови з плечий,
А решту топить водою.
Ой пийте, Ляхи, води калюжі,
Води калюжі болотяниї,
А що пивали по тій Вкраїні
Меди та вина ситиї!
Ой чи бач, Ляше, — що по Случ наше,*)
По Костяную могилу.
Як не схотіли, забунтували,
Тай утеряли Вкраїну.

Хмельницький стояв під Білою Церквою і чекав, що Поляки на соймі в Варшаві урадять. А там на соймі думка думку гнала. Одні казали, що нема чого дивувати ся, коли козаки повстали від тої неволї, яку Поляки були їм накинули; треба дати амнестію (пробаченє) за те, що стало ся, дати більші права козакам, то й буде спокій. Инші казали, що треба насамперед оружем приборкати козаків, спокій завести на Україні силоміць, а тоді порядки робити. І нарешті зробили і так і сяк: вислали комісарів до Хмельницького, щоб з ним доходити до згоди. Післали воєводу Адама Кисіля, Українця з роду і віри (одного з немногих панів, що тримали ся українства): він був дуже за тим, аби з козаччиною до згоди прийти; поїхало ще кілька панів з ним. А заразом постановили зібрати нове війско на козаків, 36 тисяч післали, і начальниками визначили трох панів-магнатів: князя Заславского, Конєцпольского і Остророга. Були то пани богаті й можні, для того їх і взяли, щоб могли і своїм грошем поорудувати (бо в Польщі в скарбі звичайно ніколи гроший не було). Але до війни були вони нездатні зовсім, так що козаки прозвали їх „периною, дитиною і латиною", бо князь Заславский був дуже ніжений пан, Конєцпольский дуже молодий, а Остророг дуже учений, тільки до війни не здатний.

Поки сойм радив, а війско збирало ся, комісарі ніяк не могли добити ся до Хмельницького, бо повстанє розливало ся все ширше по Україні, а князь Вишневецкий, недоляшок, перевертень український, бив ся з козаччиною на Волини, силкуючи ся задавити повстанє страхом, тяжкими карами, погромом повстанських ватаг. Він був найлютійший ворог козаків, що вигнали його з безконечних маєтностий лубенських. На Волини з ним воював ся один з найславнійших ватажків козацьких, Максим Кривонос, в пісні оспіваний під іменем Перебийноса. Один перед другим — Кривонос перед Вишневецким, а Вишневецкий перед Кривоносом мов умисно хотіли похвалити ся нелюдскостию, потоками крови, страшною пімстою; тільки що Кривонос був темний мужик, а Вишневецкий просьвічений, великий пан, він тих повстанців за скотів уважав, — але рівняв ся з ними в нелюдськім хижацтві. Кривонос счинив страшенну різню, здобувши Полонне, де поховало ся богато панів і Жидів — порізав їх як худобу. А Вишневецкий здобувши Немирів, що тримав ся козаків, мучив людий нелюдськими муками, казав парити горячою водою, на куски рубати казав, і сам при тих муках стояв, та кричав мучити так, „аби чули, що вмирають!" Так оповідали про нього, а прикро навіть і описувати те, що кажуть та пишуть про те, що одні другим, Поляки Українцям, а Українці Полякам тоді виробляли. Навіть мертвих не жалували, з гробів їх кости викидали, безчестили.

Хмельницький не мішав ся в сю війну, що вели з Поляками ріжні ватажки загонів козацьких; тільки поволї посував ся на захід, на волинську границю. Чекав ніби, що йому комісарі привезуть, які права Поляки козакам признають. Аж нове польське війско Заславского, Конєцпольского і Остророга, що тимчасом зібрало ся, рушило на нього, під осінь 1648 р. Тоді і Хмельницький рушив против них і заразом післав по татарську орду, щоб прибувала йому в поміч. Польське війско, забувши недавні погроми, сьміло й безпечно пішло йому на зустріч і приступило під Пилявці, маленький, поганенький замочок над річкою Пилявкою, недалеко від Староконстантинова на Волини. Найзначнійші й найбогатші пани позїздили ся до польського війска, а вибирали ся не як на війну, а як на якусь забаву. Везли з собою дорогі шатра, дорогу посуду, шати й убраня коштовні. „Не стільки з зелїзом, як з сріблом вибрали ся", і задавали в таборі своїм бенькети та пири, один перед другим вихваляючи ся розкошию та богатством своїм. Козаками не журили ся, думали їх без усякого клопоту погромити; глузували і кепкували з козацького війска. А Хмельницький, чекаючи татарської орди, їх умисно не зачіпав, ще й переговори про згоду з ними завів. Тягнув так цілі два тижні, а тимчасом все нові та нові полки козацькі до нього приходили; та й орда була близко — правда, що не ціла, а тільки частина. Поляки про се не знали. Дня 13. вересня звели битву з козаками; козаки умисно подавали ся, а потім побивали їх, так що ті застелили береги річки своїм трупом. Замішали ся Поляки, побачивши се, а тут несподівано ударила на них орда татарська. Тут у них душа упала. А до того ще, кажуть, Хмельницький підослав до Поляків свого чоловіка, що ніби не хотячи їм в руки впав та на допитах „усю правду" виспівав: що до Хмельницького буцім то 40 тисяч Татар прийшло, і сам хан слідом прибуде. Настрашили ся начальники польські, тут же зараз на поли, на конях раду вчинили, що їм робити. Місце, де вони стояли, було нікчемне, не можна було на нїм боронити ся. Постановили кинути табор свій пребогатий, з усім припасом, з усіми богатствами, — а відступати налегко, „комонником" (кінотою). Та в ночи по таборі польськім пішла чутка, що начальники потиху кинули війско. Тут уже такий страх напав на польське війско, що всі розум потратили. Почали тікати куди видко, хапаючи, хто що запопав. Заславский утік на однім кони, полишивши свої карити, пребогаті убраня, посуду і свій полк німецький. Про Конєцпольского казали, що з переляку перемінив ся убранєм з одним мужиком, взяв у нього коня і так тікав, щоб не пізнали. Тікали без памяти так, що деякі аж за Вислою опинили ся, як посьміяв ся з них Кисіль. Кождий кричав: „стійте", а сам аби до коня допав ся, летів без очий, аби не зістав ся, — глузували з них Українці.

Рано козаки виїхали під польський табор на герць, а від Поляків ні духу. Підїхали близше, а табор польський порожнісенький. Тоді кинули ся на здогін. Рубали, брали в неволю. Але богато козаків, не дбаючи про утікачів, кинули ся грабувати їх достатки, пребогатий обоз, і через те богато Поляків винесли ціло свої голови. За те бідні козаки пишали ся в дорогих атласових кафтанах, в золото-кованих поясах та дорогих, золотом вишиваних сапянцях, на богато вбраних конях панських.

Тоді не один козак за Хмельницького Бога просив,
Що не один панський жупан зносив.

Недобитки з війска польського зібрали ся у Львові. Найбільше покладали ся на Вишневецкого і йому головне начальство віддали. Він почав збирати гроші на оборону з львівських купців, міщан, попів; з церков і монастирів не тільки католицьких, але й православних забирали гроші, золото, срібло з престолів, з образів. Але забравши гроші, Вишневецкий полишив у Львові тільки маленьку залогу, а сам з грошима подав ся до Варшави. Війско козацьке тимчасом ішло на Галичину; передові полки вже прибували сюди, і весь український люд підіймав ся й тут, таксамо як на Волини. В Теребовлї вже зараз, як прийшла вість про побіду Хмельницького під Пилявцями, міщани завели у себе козацький устрій, настановили собі сотників, здобули замок, почали розбивати сусїдні двори шляхотські, побивати Поляків. Тесаме в Товмачі, Заболотові, Рогатинї, Потиличі, Янові і многих инших місцях. Міщани пристають до козаків, підіймають сусїдне селянство, і збройними ватагами ходять на сусїдні польські замки й двори, розбивають костели й монастирі католицькі, а Ляхів обіцюють „не живити ні одного на сьвіті". Таксамо дрібна українська шляхта приставала до козаків. Особливо підняла ся вона на Покутю, а головою її був тут Семен Височан. В Калущинї, на Підгірю, селян-повстанців зібрав ся полк з кількох тисяч, здобув собі гармати і гаківниці з польських замків і розбивав сусїдні двори панські.

Польське міщанство, що правило Львовом, бачучи таке навколо себе, в великім страху було: боялося і козацького війска, і своїх українських людий у себе дома, щоб не підняли ся на них. Хмельницький дуже легко міг би здобути Львів; але він не хотів сього. Він і з Волини в Галичину пройшов більше длятого, щоб не стояти. Саме тоді збирав ся вже сойм елекційний, що мав вибрати нового короля, і Хмельницький нетерпляче чекав того вибору, бо аж новий король міг розпочати з ним переговори на добре й добути козацтву й народови українському якісь права і уступки від сойму. Попередного разу козаки і всї Українці подавали свій голос за королевича Володислава, бо сподівали ся всього доброго він нього, і він справді добув Українцям ріжні полегкости. Тепер Хмельницький подав свій голос за меньшого брата Володиславового Яна Казимира, і грозив, що буде оружно помагати йому на противників. Може сподівав ся, що Ян Казимир буде йому за се вдячний і такий прихильний буде для Українців, як його покійний брат; але помилив ся, бо Ян Казимир вдав ся не в брата, а в батька, що був козакам і всьому народови українському дуже неприязний.

Хмельницький простояв під Львовом два тижні. Поляки попалили передмістя і засїли в містї; було їм там тїсно і горячо від козацького бомбардованя. Козаки приступали то з того то з сього боку, або з гармат обстрілювали місто. Хмельницькому було Львова так потрібно, як печеного леду, а Полякам львівським, не знаючим того, душа терпла. Просили помилувати Львів; Хмельницький сказав, що задля Українців львівських помилує, але нехай заплатять окупу 200 тисяч золотих. А Львовян уже передтим вичистив Вишневецкий як тільки міг. Просили Поляки Хмельницького, щоби пожалував їх, зменьшив окуп, оповідали йому свою біду й недостатки; Хмельницький сказав, що дуже жалує, але окупу не може зменьшити, бо обіцяв ті гроші Тугай-Беєви. Тимчасом переняли козаки воду і так примостили добре гармати, що на улицях людий побивали. Мусїли Поляки піддати ся; зібрали що було гроший, а решту річами коштовними, ще й дарунки мусїли давати крім того Хмельницькому і його полковникам та справити обід козакам. Поставили бочки з горівкою, медом, вином; козаки пили до схочу ще й з собою забирали. А Поляки раділи, що з душею лишили ся. Вважали то чудом, що Хмельницький приступом міста не здобув; казали, що то сьвятий Ян з Дуклї оборонив місто від козаків і Татар, і на другий рік міщани поставили на честь того чуда памятку: стовп з статуєю св. Яна, що й тепер стоїть.

А козаки по тїй учтї другого дня, 14. жовтня, пішли злід Львова під Замостє, міцну кріпость на границї України, в Холмщині (в теперішній люблинській губернії), де вже починаєть ся польський нарід. В Замостю стояло війско зібране Вишневецким. З тими силами, які мав, Хмельницький міг би взяти ту кріпость і те війско знищити дуже легко, аби тільки захотів. Але він не хотів задирати ся з Поляками, чекав вибору короля, і від нехочу тільки держав нібито в облозї той замок; аж полковники козацькі дорікали і гнївали ся на гетьмана, що не добуває міста.

Нарештї перед пилипівським пущенем приїхав до Хмельницького посол від нового короля. Вибрали таки Яна Казимира. Він сповіщав Хмельницького про свій вибір, обіцяв всякі полекші козакам і вірі православній, та просив Хмельницького першим дїлом відступити від Замостя. Хмельницький виявляв велику радість, казав стріляти з гармат, і сказав, що зараз іде назад на Україну, сповняючи волю нового короля. Замостянам казав дати свому війску маленький окуп, всього 20 тисяч золот., і на самі заговіни пійшов на Україну.

Поляки не тямили ся з радости.

VII.

В Києві.

Честь Богу, хвала на віки війску Днїпровому,
Що з божої ласки загнало Ляшки к порту Вислянону*)!
І ти, Чигирине, місто України, не меньшую славу
Тепер в собі маєш, коли оглядаєш в руках булаву
Зацного**) Богдана, мудрого гетьмана, доброго молодця
Хмельницького чигиринського, давного Запорожця!
Бог би указав і війску подав, аби їм справував,
Ажеби покорних од рук оних гордих аби ратував!
Учини-ж, Боже, усім нам гоже, аби булавою
Війско було славне, всьому сьвіту явне за його головою.
(Старинний вірш на честь Хмельницького).

Хмельницький тїшив ся, що здобуде те, чого бажав — права і вільности козацькому війску і вірі православній. Починаючи повстанє, він на гадці мав кривди козацькі і хотїв їм поправи. Закликав і селян до повстаня — бо селяни, пристаючи до війска козацького, доступилиб і козацьких прав; а головно тому підіймав їх, що козацтву треба було селян до помочи. Про те, щоб поправити долю усього селянства й усього народу, Хмельницький тодї ще не думав. І пишний надіями на ліпше житє і буйний розріст козацтва їхав він зпід Замостя до старої столицї України—Києва.

Київ за попередні столітя був сильно підупав через напади татарські; країна наоколо спустїла, і сам він став бідною кріпостию на пограничу, де крім вояків і слуг старостинських та кількох великих монастирів мало що животїло. Доперва як козаччина загородила Татарам дорогу на Україну, і в Києві почало оживати колишнє житє. А що козаччина під оборону свою брала також і віру православну, то сюди почало переходити і православне житє церковне, тїкаючи від утисків, які воно по инших сторонах від Поляків тодї терпіло. Кілька учених монахів з Галичини — Єлисей Плетенецький і Захарій Копистинський, що один по другім були архимандритами Печерської лаври, Йов Борецький, що був митрополитом, і инші, за помочию свого земляка, Галичанина гетьмана Петра Сагайдачного, положили міцну основу під осьвічене, культурне житє: завели друкарні, школи, братство для оборони української народности і віри, почали збирати ся сюди учені люди, почали виходити книжки, і Київ став новим культурним осередком (центром) українського національного житя.

Хмельницький досї осторонь стояв від сих київських кругів. Але тепер, як він перед Різдвом приїхав до Києва з походу, стрінув його Київ бучно-гучно. „Не два, а в десять разів більшу честь йому показали, ніж своїм воєводам!", сердито записує сучасник-шляхтич. Митрополит Сильвестер Кос з патріярхом єрусалимським Паїсієм, що тодї пробував у Києві, і з иншим духовенством виїхали на зустріч Хмельницькому далеко за місто; сила народу зібрала ся й радісно витала гетьмана; школярі і студенти приймали його віршами, „ораціями та аклямаціями", називали його Мойсеєм, що нарід український висвободив з кормиги польської, як Мойсей з єгипетської; величали спасителем і хранителем України, Богом їй даним і на знак того Богданом названим. По сїй парадї Хмельницький віхав на замок київський поруч з патріярхом, в його санях, при громі гармат і радісних криках народу.

З патріярхом, митрополитом та иншим духовенством він потім часто і довго розмовляв сердечно, і тут у перше відкрили ся йому очи на те, що робив він і що міг зробити для України, для свого народу. Досї він мав на гадцї кривди й потреби козацтва, але зза козацтва виступала сила народня, всї верстви українського народу, що з радісними, повними надії очима звертали ся тепер до славного побідителя Поляків, простягали до нього руки, благаючи визволеня „з іга ляцького єгипетського". Патріярх і инше духовенство, з яким вів розмови Хмельницький, налягали головно, розумієть ся, на оборону православної віри. Але віру тодї нерозривно звязували з народностию: оборона православної віри була обороною української народности. Патріярх Паїсій благословляв Хмельницького на боротьбу за православну віру та прирівнював до Константина Великого, що став великим покровителем християнської церкви; і заразом, як кажуть сучасники, називав його князем Руси (України), головою української держави.

Сими намовами патріярха і сердечними розмовами з ним Хмельницького польські комісарі поясняли ту переміну, яку помітили в Хмельницькім, коли приїхали до нього, по Різдві для переговорів. Але крім того діяло ся наоколо і инше неодно таке, що підіймало його дух і надії. Сусїдні держави із здивованєм придивляли ся його побідам над Польщею, тодї ще такою сильною і могутною. Бачили в нїм політичну силу, шукали його приязни і союза. Польські комісарі, приїхавши, застали у Хмельницького післанців від царя і угорських послів (від воєводи семигородського Ракочія); вів зносини Хмельницький також з Туреччиною, з Волощиною, а згодом ввійшов у порозуміне ще з Швецією. І бачив, що може знайти в потребі поміч собі і підмогу у инших володарів.

Отже коли приїхали комісарі від короля — Кисїль, що саме дістав від короля воєводство київське, та його брат і инші, — помітили вони в Хмельницькім велику переміну. Як передтим він був неохочий до війни, так тепер все на Українї до нової війни готувало ся. Козаки сушили сухарі, виливали кулї, припасали порох. Орда стояла на поготові коло границї Київщини. Хмельницького комісарі застали в Переяславі. Привезли йому ласкаву грамоту королївську, де король давав йому титул гетьманський (досї так тільки називали козацьких вождів, а властивий їх титул був „старший війска запорозького", а гетьманами титулували ся начальники війска польського та литовського). Привезли клейноти гетьманські: дорогу булаву, висаджену туркусами (бірюзою), хоругву з білим орлом (польським гербом) та іменем королївським, труби і бубни срібні.

Хмельницький приняв комісарів серед круга військового з старшиною: стояв під бунчуком, в червонім альтембасовім (парчовім) кобеняку. Коли Кисїль почав мову і згадав про ласку, яку король має до війска козацького, закричав полковник Джеджалий: „Король як король, але ви, королевята, князї, богато броїте — і наброїлисьте! І ти, Кисїлю, кість від кости нашої, відірвав ся від нас і пристаєш з Ляхами!" Хмельницький теж ніякої особливої утїхи не показав. А на обідї, до себе запросивши комісарів, таки вже й зовсїм неприязно і гнївно почав говорити в відповідь на слова Кисїля, що почав оповідати, як то король сповняє всї бажаня Хмельницького: привертає давні вільности козацькі, побільшує число козаків, дає свободу вірі православній. А на пізнійших розмовах Хмельницький таки й просто заявив, що тепер уже не хоче мирити ся з Польщею, і ніяких від неї ласк не потребує:

„Був час зі мною трактувати, як мене Потоцкий шукав за Днїпром. По жовтоводській і корсунській ігрищї — був час. Під Пилявцями і Константиновом — був. На останок під Замостєм і як я від Замостя йшов до Києва 6 тижнів — ще був. Тепер уже на се часу нема. Я докавав, про що не мислив зразу; тепер докажу, що тепер намислив. Визволю з ляцької неволї руський (український) народ увесь. Попереду воював я за свою шкоду і кривду, тепер воювати-му за нашу православну віру. Поможе менї в тїм весь народ, по сам Люблин, під Краків, і я народу не відступлю, бо то права рука наша. А щоб ви, підбивши селян, не вдарили на козаків, мати-му їх 200, 300 тисяч", — казав Хмельницький комісарям.

„За границю війною не піду, на Турчина і Татарина шаблї не підійму! Досить маю тепер на Українї, на Подїлю й Волини. Досить простору, достатку і пожитку в землї і князївстві моїм, по Львів, Холм і Галич. А ставши над Вислою, скажу дальшим Ляхам: „сидїть і мовчіть, Ляхи!" І дуків і князїв туди загоню! А як будуть за Вислою брикати, знайду я їх і там певно! Не стане менї на Українї нога жадного князя або шляхетки; а схоче котрий з нами хлїб їсти — нехай війску запорозькому буде послушний!"

„Малий я і незначний чоловік, але з волї божої став я самовладцем і самодержцем руським (українським)!"

„Ляцька земля згине, а Русь (Україна) буде панувати! — скоро, ще сього року!"

Даремно Кисїль хотів відвести Хмельницького від таких намірів та привести до згоди з Польщею. Хмельницький не хотів згоди, бо знав, що Польща однаково не згодить ся на те, чого він тепер хотів — щоб увесь нарід український став свобідним, незалежним, сам собою правив ся, і нога польського пана та жидівського орендаря на українській землї не ступила. Комісарі, побачивши, що нічого не вдіють, замовчали, вже не спорили ся, притакували на все, що Хмельницький казав, аби тільки цїло з рук його вийти. І поїхали, несучи королеви і Польщі вість, що з Хмельницьким мусить бути нова війна.

VIII.

Зборівська угода.

Нуте, козаки, у скоки,
Заберемо ся під боки,
Заженїм Ляшка вражого сина
Аж за той Дунай глибокий!

Як тільки комісарі повідомили короля, що Хмельницький не хоче мирити ся, король зараз почав збирати ся до війни. Всю шляхту покликано в похід (се звало ся „загальним походом" або „посполитим рушенєм"). Та щоб шляхту зібрати, на се треба було часу. Тимчасом Хмельницький з козаками і з ханом татарським, що тепер сам своєю особою прийшов з своєю ордою, — лїтом рушив на Волинь, на польське війско реґулярне, під начальством воєводи Фірлея, що не чекаючи шляхотського походу пійшло було на козаків. Коли посунув на нього Хмельницький, Фірлей почав відступати назад, та кликати в поміч короля, що збирав шляхотські полки. Та поки король зібрав ся, Хмельницький окружив уже Фірлеєве війско під Збаражем, на границї Волини й Галичини. До Фірлеєвого війска пристав ще Вишневецкий з своїм полком, і йому віддано головну команду; проте польське війско було дуже слабке супроти козацького, і ледви тримало ся в облозї.

Хмельницький умисно непокоїв неустанно Поляків, посилав підїзди, чинив атаки; у нього було богато війска, і він міг його міняти, а Поляки пропадали від тої вічної трівоги та роботи, копаючи вали. До того ще инша біда: Хмельницький навмисно змушував Поляків до неустанної стрільби, аби свій порох скорше вистріляли, і дійсно згодом не стало у них пороху. Припасу й їжи забракло. Дійшли до останної біди: поїли коний, їли стерво, собак, котів, миший, суху шкіру гризли, воду теж пили таку, що гидко глянути — бо приступ до ріки козаки відняли. А козаки обстрілювали їх неустанно з своїх валів, не даючи голови виставити з шанців; гаками витягали Поляків відти і убивали.

Воєвода Кисїль, що був при війску, просив Хмельницького помилувати Поляків, випустити їх. Хмельницький хотів, щоб йому видали Вишневецкого й инших начальників, віддали зброю, відступили ся з України. Полякам вся надія зіставала ся на королївське війско. Раз-у-раз благали помочи вд короля, бо вже дальше не витримають. Нарештї король, бачучи, що таки пропаде війско, пійшов ратувати, не чекаючи всїх шляхотських полків. На дорозї оголосив, що Хмельницький зрадник і ворог; король скидає його з гетьманства, а на його місце настановляє иншого, Забуского на імя. Легко то було сказати!

Хмельницький пильнував королївського походу, і як король став зближати ся до Збаража, він покинув тут частину свого війска, а сам з ханом зайшов під Зборовом короля з його війском. В хмарний, дощевий день, на переправі через річку застукав він королївське війско, зовсїм несподївано. Страшенно погромив, побив і окружив його з усїх боків — ні туди ні сюди, попав сам король Хмельницькому в руки.

Страшну ніч пережили Поляки, попавши в матню. В війску пійшла знову поголоска, що король утїк з війска, і все готове було тїкати куди видко, як під Пилявцями. Король мусїв обїздити війско в ночи, осьвічений факелями (смолоскипами), аби всї бачили, що він не втїк, і так трохи заспокоїв своїх. Але вийти цїло таки не було надії. Рішили попробувати відвести хана від Хмельницького, написали до нього лист. І се удало ся! Хан сказав, що відстане від козаків, коли король заплатить йому гроші за всї роки і позволить Татарам набрати собі людий в неволю на Українї і в польських землях; а Хмельницькому король аби дав, чого він схоче. Король пристав на се. Тодї хан почав намовляти Хмельницького, аби сказав королеви, чого хоче від Поляків, і на тїм помирив ся. Хмельницький почав хана відмовляти, нагадував йому присягу його союзну; але хан не слухав і наставав на Хмельницького, аби мирив ся. Мусїв тепер Хмельницький пожалувати, що не воював Поляків торік, як мав їх у руках, а тепер хан ним командував. Мусїв мирити ся, бо инакше-б хан перекинув ся до Поляків.

Спинив Хмельницький битву, почав переговори.

Стало на тїм, що війска козацького буде 40 тисяч, в воєводствах київськім, браславськім і чернигівськім*). В сї воєводства, де мешкати-муть козаки і стояти-ме війско козацьке, війско польське не має входити; не мають теж входити туди Жиди і єзуїти. Всї урядники в тих воєводствах мають бути з Українців православних. Унія буде скасована. Митрополитови православному дано місце в сенатї між владиками католицькими польськими. В усїм иншім зістануть ся давні порядки. Таку згоду підписано в перших дня серпня 1649 р.

Було се дуже богато, як порівнати з тим, чого хотів Хмельницький, подіймаючи повстанє. Але як порівнати з тим, для чого він не схотів з комісарями годити ся і наново зачав війну — се було дуже мало. Хмельницький почав наново воювати, бо хотів Україну зовсїм від Поляків визволити, зробити її вільною, свобідною. А тимчасом мусїв годити ся на те, аби знову на Україну вертали ся польські пани, і всї, хто не попав між ті 40 тисяч козаків, мали бути знову панськими кріпаками, робити на них по давному. Сорок тисяч козаків, та деякі права для православної віри, для православних духовних і панів — а для українського селянства майже нїчого або таки й зовсїм нїчого!

Сумно вертало ся козацьке війско з походу, і з жалем стрічали його на Українї. За той час, коли

*) Случ була границею від Волини Київського воєводства і земель козацьких, що в нїм були.

*) Себто до Гданьска (Данціґа), над Балтійське море.
**) Славного.

*) По теперішньому губернії: чернигівська, полтавська, київська і сусїдні части подільської і волинської.

козаки воювали з Поляками, військо литовське пустошило Україну; козакам дуже трівожно було за свої сімї, але все тримали ся, слухали ся гетьмана, щоб з Поляками покінчити. А от як покінчили! А Татарва розкинула ся по Україні, забираючи безборонних людий в неволю за королївським дозволом.

Люди не знали, що Хмельницький не волею замирив ся, і що не його воля була в тім, що орда людий брала. Нарікали на Хмельницького, проклинали його, що позволив орді людий забирати:

Бодай тебе, Хмельниченьку, перва куля не минула,
Що велїв орді брати дівки й молодиції!

Оповідали на нього навіть, що він умисно людий обезпечував своїми листами, аби Татар не бояли ся, з міст виходили, а тоді Татари з засідок випадали й людий у неволю забирали.

Як то було Хмельницькому чути!...

А тут пани польські, покладаючи ся на згоду, почали вертати ся на Україну, або присилали своїх управителів. Хмельницький знав, який жаль між людьми підніметь ся, як пани схочуть старі порядки заводити. Тому відтягав се, скільки міг: казав, що шляхті не можна вертати ся, поки сойм не затвердить зборівської умови. Але потім, як сойм затвердив, таки мусів пускати шляхту, мусів списувати реєстр козацький. Списував теж так, що в військо козацьке може три рази стільки вийшло ніж скільки мало бути: записував цілі сімї, до кождого козака додавав двох помічників, та осібні ще козацькі охочо-комонні полки позаводив. Але що! хоч би й сто тисяч в козаки завів — що то значило для України? Таки більше людий мусіло вертати ся в кріпацтво. Мусів сам наказувати людям, аби панів слухали ся, назад їх приймали. Мусів сам карати за непослух. А людям через те до Хмельницького серце відпадало; не всі розуміли, що він то не з власної волї робить — та й хоч би не з власної волї, то чи людям було лекше? Богато кидало свої хати й рілю, та переходило за границю московську, в Слобідщину (теперішну харківську, курську та воронїзьку ґубернію), щоб здихати ся Поляків, і там осідали ся на віки. Так заселили ся тамошні українські осади.

Бачив се все Хмельницький і міркував, що не обійдеть ся без нової війни з Польщею. Як буде пильнувати трактату та згоди з Поляками, то сам зійде на польського слугу, а нарід український від нього відвернеть ся. Та й сам він не того-ж хотів.

Почав помалу збирати ся до нової війни, щоб Польщі збути ся. Шукав собі помочи за границею. Знову хана намовляв на Польщу, а крім того заходив ся у турецького султана, що під своєю рукою мав хана яко васаля (підручного) свого: хотів Хмельницький, щоб султан наказав ханови помагати Хмельницькому. Також Московщину силував ся привести до війни з Польщею. Московщина передтим дуже сильно терпіла від Польщі, і та забрала від Москви пограничні землї; бояри московські і хотїлиб зачати війну, щоб вернути втрачене, і бояли ся. Довго вагали ся, слухаючи намов Хмельницького, поки нарешті рішили ся.

Сина свого Тимоша Хмельницький хотів оженити з донькою волоського господаря Василя Лупула, сподївав ся з того мати поміч з Волощини, а може й думав з часом побачити сина господарем молдавським. Лупул згодив ся на се радо, а потім став крутити: відмовляв його другий зять, пан литовський Радивил, великий ворог козаків. Хмельницький, розгнївавши ся, зовсім несподївано, в осени 1650 р. напав на Волощину і наробив тут страшної руїни. Як стара дума се оповідає:

Із низу Дніпра тихий вітер віє, повіває,
Військо козацькеє в похід виступає!
Тільки Бог сьвятий знає,
Що Хмельницький думає гадає.
Об тім не знали ні сотники,
Ні атамани курінні, ні полковники...
Як до Днїстра прибували,
Через три перевози переправу мали,
Сам Хмельницький наперед всїх рушав,
До Хотина прибував, до Василя молдавського листи посилав:
„Ей Василю молдавський, господарю волоський!
Чи будеш зо мною бить ся, чи мирить ся?
Чи городи свої волоськії уступати,
Чи червінцями полумиски сповняти?"
Тодїж Василій молдавський господар волоський
Листи читає, назад відсилає,
А в листах приписує:
„Пане гетьмане Хмельницький,
Батьку Зінов Богдане чигринський!
Не буду я з тобою ні бить ся, ні мирить ся,
Ні городів тобі свої хволоських уступати,
Ні червінцями полумисків сповняти!
Не лучше-б тобі покорити ся меньшому,
Нежели минї тобі старшому?"
Оттодїж то Хмельницький як сії слова дочував,
Так він сам на доброго коня сїдав,
До города Сороки поїзджав,
На город Сороку поглядав, іще стиха словами промовляв:
„Ей городе, городе Сороко!
Ще ти моїм дїтям козакам незаполоха —
Буду я тебе дїставати,
Буду я з тебе великії скарби мати,
Свою голоту наповняти,
По битому таляру на місяць жалуваня давати!"
Оттодї то Хмельницький як похвались,
Так гаразд добре й учинив:
Город Сороку у недїлю рано знад обідде взяв,
На ринку обід пообідав,
К полуднїй годинї до города Сучави припав;
Город Сучаву огнем запалив і мечем іспліндрував.
Тодї Ляхи із города із Сучави утїкали,
Василю молдавському знати давали.
То Василій молдавський до Яс прибуває,
Словами промовляє:
„Ой ви Яси мої, Яси, були есте дуже красні,
Та вже не будете такі, як прийдуть козаки".
То пан Хмельницький добре учинив:
Польщу засмутив,
Волощину побідив, гетьманщину звеселив.
В той час була честь, слава, військовая справа!
Сама себе на сьміх не давала,
Неприятеля під ноги топтала.

Лупул мусів заплатити Хмельницькому великі гроші, аби уступив ся з Волощини з своїм військом, і на Різдво обіцяв віддати доньку свою за Тимоша Хмельниченка.

IX.

Білоцерківська угода і трета війна.

Ой чого ти почорнїло, зеленеє поле?
Почорнїло я від крови за вільную волю.
Круг містечка Берестечка на чотирі милї
Мене славні Запорожції трупом своїм вкрили.

Помітивши, що Хмельницький накладає з ріжними державами, Поляки вже з зими 1650 р. почали й собі готовити ся до війни. Перший зачепив ся з козаками Калїновский, недавно викуплений з татарської неволї. Полковник браславський Данило Нечай, славний козак, забрав до свого полку сусідні округи подільського воєводства; Калїновский казав йому уступити ся. Нечай не послухав. Калїновский несподївано напав на нього і погромив у містї Красному. Сам Нечай положив там голову. Осьмїливши ся тим, Калїновский пійшов на Винницю, на иншого славного полковника, Івана Богуна. Але Богун засів у Винниці і замучив Калїновского підїздами. А тимчасом надтягли полки від Хмельницького і погромили польського гетьмана під Винницею ще красше ніж колись під Корсунем: Хмельницького козаки ударили зпереду, а Богун з Винниці вдарив ззаду; Поляки перелякали ся так, що не тямили себе й кинули ся тїкати, покинувши все. Розгубили все чисто, тїкаючи до Бару, і трохи не пропали від морозу до решти (було то з початком марта). Калїновский з своїми недобитками утїк до короля, що стояв в Холмщинї, збираючи в похід шляхту. Був тепер Хмельницькому добрий час вдарити на Поляків, поки не зібрали ся ті шляхотські полки. Але він утратив час, бо конче хотів дочекати ся хана. Змусив хана через турецького султана іти йому в поміч, та як кажуть, силуваним конем не далеко заїдеш. Хан сердив ся, що Хмельницький його через султана змушує силоміць. Довго збирав ся, аж лїтом Хмельницький діждав ся його, та на свою голову. Була се хиба у Хмельницького, що він десь собі все на сторонї помочи дуже шукав, а меньше пильнував мати силу у себе дома, в своїм народї.

Рушив з ханом. Польське військо тимчасом перейшло на Волинь, під Берестечко (недалеко Володимира); досить його вже за той час назбирало ся, бо Хмельницький з ханом надтягнув аж в початках липня. Але з початку козакам вело ся досить добре. Козаки закрали ся в ночи в польський табор; богато покололи сонних, поки підняла ся трівога. Та все зіпсувала зрада хана. В горячій битві Татари раптом кинули все і побігли. Хмельницький поїхав до хана, аби довідати ся, що стало ся. Хан толкував ся ріжними причинами, але другого дня з цілою ордою покинувши табор, пустив ся геть від Берестечка. Хмельницький з козаками кинув ся за ними, щоб його затримати; пригадував присягу, докоряв. Хан казав, що він не тїкає, а тільки хоче спинити Татар, що почали самовільно тїкати. Але Хмельницького від себе не пускав; Виговського, писаря військового, що з козацького табору приїхав, довідати ся, що дїєть ся з Хмельницьким, хан теж затримав. Тимчасом у війску козацькім наступила трівога — не знали, що стало ся з Хмельницьким; до того бояли ся, що Татари тепер пустять ся на Україну й почнуть знову ясир брати. З полковників ніхто без Хмельницького не хотів взяти команду на себе, бо знали, що Хмельницький сього не любить, і бояли ся його гніву. Потім казали, що полковник Гладкий за се головою заплатив, що кілька день без Хмельницького командував. Зачали переговори з Поляками, але ті зажадали, щоб козаки видали їм гармати і старшину; на се козаки не пристали. Але богато їх тїкало з табору, а знайшли ся й такі, що передавали ся до Поляків. Поляки почали добувати козацький табор, приступами і гарматною стрільбою; козаки тримали ся кілька днів, потім рішили потиху відступити, й почали робити гати на болотистій річці, що була ззаду за ними.

Поляків забавляли битвою, а тимчасом гатили болото, чим мали — возами, шатрами, кожухами, і так зробили гати, й зачали переходити. Поляки поставили були заставу на другім боці; але той полк, побачивши козаків, налякав ся і вступив ся. Все йшло добре; командував Богун, і мабуть добре вивів би військо. Але в таборі почав ся переполох: хтось пустив чутку, що старшина вся втїкла і полишила військо на заріз. Без тямки кинули ся люди на гати, почали товпити ся, одні других скидали в болото. Даремно Богун приїхав умисно з другого берега, щоб заспокоїти — що нікого не лишать, всі перейдуть, тільки треба порядку. Люди не слухали, робили замішанє. Поляки, помітивши се, ударили на табор. Тут почала ся вже безтямна втїкачка — кидали все і тїкали. Богато притім народу побито — „мабуть не було такого, що не вбив би козака", пише один Поляк. Забрали чимало здобичи — „хоч і не так, як козаки під Пилявцями, бо козаки не уживали срібної посуди і не їздили в каритах", завважує він же. Декотрі козаки притім боронили ся сьміливо до упаду, але не помагала хоробрість, як розбив ся порядок. Той же Поляк оповідає наприклад, що відділ козацький, душ двіста або триста, заложив ся на острові серед болота і боронив ся; Потоцкий, бачучи їх відвагу, обіцяв помилувати, нехай піддають ся, але вони не схотїли. Викинули гроші з гаманців у воду, на знак, що будуть боронити ся на смерть, і били ся до кінця. Коли польське військо наступило і зігнало їх з острова, вони далї в болотї боронили ся одинцем. Один добив ся до човна і відти відбивав ся косою кілька годин. Сам король „з радостию" придивляв ся сьому. Стріляли в него, але не могли трафити. Нарешті один Поляк теж з косою, розібравши ся, пійшов на козака і вдарив його косою, а потім прибив списом.

Аж тепер Потоцкий помстив ся на козаках. Посунув далї на Україну, а з Литви гетьман Радивил. Козаки одначе боронили ся до упаду, і військо польське помалу тільки поступало наперед. Не тільки чоловіки, а й жінки били ся, і Поляки теж не жалували не тільки чоловіків, а й жінок та дїтий. Хмельницький, вирвавши ся від хана, збирав військо під Корсунем і знов кликав хана в поміч. Одначе козаччина не була охоча до війни по недавнім замішаню й погромі. Хмельницький вислав до Потоцкого лист, згоду укладати. Воєвода Кисіль знов був посередником. Потоцкий побачив, як завзято боронить ся людність, як трудно йде війна, і теж був не від згоди. Тимбільше, що найзавзятїйшого ворога козаччини не стало: Ярема Вишневецкий вмер у поході від різачки.

Наконець під Білою Церквою в серединї вересня 1651 р. договорили ся відновити згоду. Хмельницький хотів, аби була наново зборівська угода. Потоцкий не годив ся, і значно пообрізував ті права, які дано було тодї. Козацького війска тепер мало бути тільки 20 тисяч, і козаки могли мешкати тільки по королївщинах київського воєводства. Шляхта польська може зараз вертати ся на Україну, тільки податків не збирати-ме, доки реєстру не спишуть; Жиди також можуть скрізь жити і оренди тримати. Орду Хмельницький має відправити і більше з чужими державами зносин не вести.

На Україні дуже нарікали на сю угоду і на Хмельницького, що довів до того Україну. Як в думі говорить ся:

Ей чи гаразд, чи добре наш гетьман Хмельницький учинив,
Що з Ляхами із мостивими панами у Білій Церкві замирив?
Та велїв Ляхам мостивим панам
По козаках, по мужиках стацією стояти,
Та не велїв великої стації вимишляти.
То щеж то Ляхи мостивії пани по козаках і по мужиках [поставали
Та великую стацію вимишляли...

В ріжних місцях підіймали ся навіть бунти проти Хмельницького. Люди не хотіли приймати панів, не хотїли терпіти насильств і здирств польського війска, що розкватировано на Україні. Сила народу тїкало на Слобідщину. Хмельницький потїшав людий, що то не довго терпіти, на весну буде знову війна. Як у тій же думі:

Тодїж то стали козаки у радї як малії дїти,
Від своїх рук писали, до гетьмана Хмельницького посилали,
А в листах прописували:
„Пане гетьмане Хмельницький
Батьку Зинов наш чигиринський!
За що ти на нас такий гнів положив,
Нащо ти на нас такий ясир наслав?"
Тодїж то Хмельницький листа читає,
Стиха словами промовляє:
„Ей козаки, дїти, друзї, небожата!
Погодїте ви трохи, мало, небогато,
Як від сьвятої Покрови до сьвятого трехдневного Воскресеня,
Як дасть Бог, що прийде весна красна —
Буде наша вся голота рясна!..."

На весну (1652) Хмельницький справдї закликав до себе орду. Він виряджав тодї сина Тимоша на Волощину на весїлє. На дорозї, на Подїлю, стояв з війском Калїновский, і Хмельницький догадував ся, що він Тимоша з війском не перепустить, бо Полякам того весїля не хотїло ся. Тому пійшов назірці за сином. І справдї Калїновский заступив дорогу Тимошеви: сподївав ся зі всїм війском його знищити, а не знав, що Хмельницький з усею силою за ним іде. Напав Калїновский під Батогом, коло Ладижина, і наскочив на військо старого Хмельницького. Поляки кинули ся тїкати назад. Самого Калїновского вбито, відтяли йому голову і післали Хмельницькому. Польське військо погромлено так, що ледви яка сотчина з великих тисячів лишила ся. Відплатили козаки за Берестечко.

Тиміш пройшов на Волощину, у Яси, й справив своє весїлє. А з Поляками тим чином почала ся нова, остання вже війна. Було се лїтом 1652 р.

Війна отся потягла ся довго і марудно. І з польської і з української сторони те воюванє безконечне потомило людий, понищило все військо, скарб і край. Воювали від нехочу, тому що не вміли так погодити ся, щоб жити у згодї — не бачили виходу иншого крім війни, і воювали ся хижо, нелюдсько, нищачи, побиваючи супротивника без милосердя.

На весну (1653) Тимошевого тестя Лупула скинув з господарства його міністер (льоґотет), піднявши повстанє. Тиміш пійшов ратувати тестя. Не на добро йому вийшла ся женячка — наложив він головою за свого тестя в Волощинї. Поляки помагали новому господареви, що скинув Лупула, польське і волоське військо обложило Тимоша в Сучаві, а инше польське військо стало на Подїлю, щоб не пустити Хмельницького, колиб пійшов сина ратувати. Хмельницькому не легко було зібрати військо, бо старшина була невдоволена, що він при своїх злиднях мішає Україну в ту волоську справу. Потім Хмельницький ще довгенько чекав хана. Аж під осінь пійшов з ханом на Волощину. Але було вже запізно: на дорозї стрів труну, везли Тимоша до батька; з гармати влучили його підчас облоги, і смерть прийшла з тої рани.

Польське військо виступило проти Хмельницького. Довго стояли вони одні проти других. Нарешті Поляки знову перетягли хана на свою сторону. Але Хмельницький уже сим не журив ся: він уже мав проти Польщі инших союзників: саме прийшла вість, що Москва приймає Україну під царську руку і починає воювати ся з Польщею.

(Конець буде).

У ВІДДІЛАХ У. Н. СОЮЗА.

ПРОВІДЕНС, Р. АЙ. Тов. ім. Т. Шевченка, від. 241, повідомляє своїх місцевих і позамісцевих членів, що коли не були на минувшім мітінгу і не вплатили місячних вкладок, то щоб на слідуючий мітінг явили ся, або поплатили свої належитости найдальше до дня 25. серпня с. р. Коли члене не виповнять сего розпорядження, то будуть безпроволочно суспендовані. Взиває ся товариша Максима Перінюка, щобы подав свою адресу до секретаря. — М. Сьвідер, секр.

КЛІФТОН, Н. ДЖ. Тов. „Українська Січ", від. 182, подає до відома, що мітінг відбудеть ся в неділю, 10. серпня, о 3-тій годині пополудни, в гали церковній при Вен Бюрен стр. Просить ся всіх членів, аби явили ся на мітінг в означеній порі і нехай ще других заохочують, аби приступали в члени нашої Січи. Вже прийшов час, аби покинути жидівські сосайдни, хлопці й дівчата, вступайте в ряди нашого щиро українського товариства! — П. Харко, секр.

ЕЛІЗАБЕТПОРТ, Н. ДЖ. Тов. „Запорожська Січ", від. 234, повідомляє всіх місцевих і позамісцевих членів, що місячний мітінг, який мав відбути ся 10. серпня, з причини важної переходи відбудеть ся дня 15. серпня, в пятницю, о 7-мій годині вечер. Просить ся всіх членів, аби кождий явив ся на сей мітінг і вирівнав свої вкладки. Мітінг відбудеть ся в гали звичайній. — С. Колодій, предс.; І. Пітт, кас.; С. Чечель, секр.

ІСТ ПІТСБУРГ, ПА. Тов. ім. Івана Франка, від. 53, повідомляє своїх членів, що місячні збори відбудуть ся в неділю, 10. серпня, о годині 2-гій пополудни, в гали п. Т. Гута. Присутність всіх членів є пожадана. — К. Шикула, секр.

БРИДЖПОРТ, КОНН. Тов. „Українська Січ", від. 59, повідомляє своїх членів, що мітінг відбудеть ся в неділю, 10. серпня с. р., в Січовій Гали, точно о 12-тій годині в полудне. Кождий член повинен прийти і вирівнати свої залеглости, бо в противнім случаю буде суспендований. Зараз по мітінгу всі члени мають взяти чинну участь в Січовім Сьвяті, котре відбудеть ся в Савтпорт, Конн. Котрий член не явить ся, заплатить $2.00 кари. Ще раз пригадую, щоби кождий член прибув на означений час. — М. Гальке-вич, секр.

В кождій українській хаті повинна находитись часопись „Свобода".

ПЕРЕСТОРОГА.

Стережіть ся ошуканця під іменем Олекса Трач. Він був недовгий час в Сиракюз, Н. Й., і за три місяці потрафив ошукати ріжних людий на кількасот долярів. Виказуючи ся неправними чеками і книжкою з банку, він дурив людий, що йому буцімто ще гроші не прийшли, або що через якусь помилку не може скешувати чека. Понатягавши мантійством легковірних людий, десь тепер щез як камфора. Мабуть пійшов до якоїсь иншої місцевости, щоб і там поживити ся людським добром. Стережіть ся, люди, сего птацка і не дайте ся йому піддурити. Найліпше би було сего ошуканця арештувати і зробити нешкідливим. Григорій Трач.

КАСОВИЙ ЗВІТ У. Н. СОЮЗА
за місяць липень 1919 р.

ПРИХІД:

Від.	Заплатив	Від.	Заплатив
1.	318.07	126.	19.99
2.	86.34	127.	66.53
3.	39.91	128.	26.50
4.	60.25	129.	13.69
5.	42.59	130.	142.81
6.	27.32	131.	18.88
7.	114.75	132.	87.59
8.	27.52	133.	167.56
9.	79.20	134.	23.02
10.	147.39	135.	81.07
11.	6.63	136.	113.57
13.	41.84	137.	42.86
14.	33.91	138.	25.73
15.	37.83	139.	25.56
16.	27.34	140.	38.28
17.	30.41	141.	26.68
18.	83.59	142.	104.21
19.	14.99	143.	52.46
20.	113.96	144.	53.07
21.	15.88	145.	22.22
22.	48.60	146.	93.90
23.	29.10	147.	130.53
24.	76.55	148.	9.61
25.	22.55	149.	55.34
26.	21.15	150.	16.78
27.	68.64	151.	84.74
28.	90.67	152.	20.09
29.	103.53	153.	25.01
30.	29.73	154.	29.19
31.	16.20	155.	189.86
32.	27.15	156.	25.58
33.	26.04	157.	12.35
34.	59.04	158.	23.84
35.	34.42	159.	32.27
36.	32.68	160.	83.14
37.	38.15	161.	26.61
38.	174.31	162.	24.39
39.	40.73	163.	21.48
40	8.93	164.	43.25
41.	52.75	165.	109.67
42.	74.33	166.	16.64
43.	13.74	167.	16.16
44.	68.68	168.	119.73
45.	92.49	169.	16.84
46.	30.72	170.	180.28
47.	11.04	171.	42.28
48.	68.32	172.	40.42
49.	18.57	173.	30.79
50.	13.36	174.	51.60
51.	18.24	175.	60.98
52.	18.33	176.	19.05
53.	47.39	178.	15.47
54.	35.81	179.	141.92
55.	43.90	181.	36.01
56.	61.40	182.	27.99
57.	61.43	183.	33.79
58.	34.31	184.	13.77
59.	49.37	185.	32.20
60.	13.00	186.	66.96
61.	56.57	187.	22.35
62.	63.81	188.	27.86
63.	177.78	189.	13.01
64.	32.92	190.	9.70
65.	145.08	191.	45.00
66.	55.05	192.	21.72
67.	73.32	193.	101.14
68.	16.80	194.	30.98
69.	83.02	195.	28.54
70.	190.13	197.	19.75
71.	21.83	198.	32.36
72.	49.71	199.	12.53
73.	19.47	200.	54.11
74.	23.33	201.	18.18
75.	57.59	202.	18.18
76.	152.83	203.	39.97
77.	51.48	204.	17.46
78.	99.21	205.	19.86
79.	9.22	206.	76.84
80.	39.03	207.	24.04
81.	115.49	208.	33.71
82.	18.58	209.	110.74
83.	64.22	210.	37.31
84.	10.51	211.	58.27
85.	41.78	213.	164.58
86.	59.83	214.	20.55
87.	57.72	215.	34.21
88.	12.52	217.	177.64
89.	17.82	218.	183.58
91.	125.32	220.	76.79
92.	14.79	221.	203.00
93.	28.96	223.	109.60
94.	32.64	224.	16.65
95.	39.73	225.	27.80
96.	98.48	228.	38.48
97.	9.43	229.	121.08
98.	72.33	230.	103.35
99.	120.54	233.	50.02
100.	16.37	234.	133.08
101.	41.29	235.	83.32
102.	221.22	237.	79.62
103.	94.03	238.	5.42
104.	140.80	239.	124.66
105.	79.75	241.	46.43
106.	128.62	243.	74.19
107.	52.66	244.	21.40
108.	47.41	245.	73.16
109.	81.63	246.	23.08
110.	35.11	247.	147.54
111.	36.49	248.	85.05
112.	126.50	251.	47.95
113.	64.38	254.	96.77
114.	42.76	255.	68.44
115.	26.71	256.	19.94
116.	16.87	258.	26.50
117.	77.92	259.	103.96
118.	10.05	261.	20.47
119.	18.51	262.	18.25
120.	71.20	263.	21.85
121.	14.73	270.	129.38
122.	6.34	273.	24.72
123.	31.31	274.	81.17
124.	53.05	276.	210.97
125.	24.22	277.	25.47

Від.	Заплатив	Від.	Заплатив
278.	40.32	339.	64.54
282.	71.72	341.	49.87
283.	67.64	342.	76.84
286.	35.30	344.	13.22
288.	63.87	347.	16.82
290.	29.16	349.	32.59
291.	22.75	350.	53.68
292.	90.25	351.	26.27
293.	7.60	355.	28.17
295.	92.93	357.	19.02
296.	93.83	363.	72.76
300.	248.27	364.	51.35
301.	97.39	365.	50.24
303.	18.35	367.	58.08
305.	12.29	369.	90.80
308.	63.16	370.	92.09
314.	10.14	371.	38.31
315.	8.24	373.	9.93
316.	88.34	380.	29.75
317.	39.40	381.	10.49
318.	47.21	384.	94.76
320.	27.48	385.	31.48
321.	42.35	388.	87.70
322.	27.26	391.	54.66
323.	22.94	392.	8.87
324.	63.95	393.	29.86
326.	85.75	396.	62.24
330.	96.70	400.	45.32
332.	38.61	401.	22.44
336.	137.20	402.	13.18
338.	185.75		

Процент з банків	1.076.62
Процент від моргечів	292.50
Ал. Грановський звернув часть стипендії	100.00
Процент від бондів	10.00
Сир. часть по бл. п. Ник. Гільщанський, в. 278	450.00
Разом	19.416.89

РОЗХІД:

Посмертне по бл. п.:

Петро Смолинь, в. 191	1.000.00
Н. Гільщанський, в. 278	1.000.00
Стефан Йоник, в. 200	200.00
Іван Клун, в. 24	2.000.00
Ірон Горбаль, в. 18	1.000.00

Запомоги з фонду убогих:

Іван Середич, від. 296	50.00
Демко Ликтей, в. 330	50.00
Мих. Багрій, в. 367	50.00
Михайло Челак, в. 29	100.00
Никола Качалуба, в. 122	50.00
Юл. Гошовська, в. 131	50.00
Е. Скородинський, в. 259	100.00
Антін Демкович, в. 165	50.00
Антін Качмар, в. 217	50.00
Яким Іляшевич, в. 224	50.00
Мих. Кравчук, в. 371	50.00

Виплати з фонду сирітського:

Ігнатій Ковалко, в. 1,	276.25
Семен Мацек, в. 391	88.33
Мих. Котлярський, в. 380	600.00

Розходи адміністраційні:

Платня головного уряду	340.00
Платня помічника	90.00
„Свобода" на орган	1.981.52
Видатки канцелярійні	92.75
Жертва на Сиротинець за рік 1919	500.00
Разом	9.818.85

ЗІСТАВЛЕНЄ:

Готівка з кінцем міс. червня була	126.975.52
Прихід за липень	19.416.89
Разом	146.392.41
Розхід за липень	9.818.85
Готівка з кінцем міс. липня остала	136.573.56

БІЛЯНС.

Стан чинний:

Готівка	136.573.56
Моргечі	49.175.00
Бонди	237.647.00
Реальність	19.500.00
Друкарня	22.000.00
Разом	464.895.56

Стан довжний:

Фонд посмертний	194.939.28
„ резервовий	126.785.50
„ адміністр.	29.711.40
„ убогих	9.891.38
„ народний	5.235.22
„ конвенційний	8.675.87
„ сирітський	89.656.91
Разом	464.895.56

К. Кирчів, гол. предс.;
В. Левчик, гол. касієр;
С. Ядловський, г. фін. секр.

Трістан Бернар.

ЩО ВОНИ ХОТІЛИ НАМ СКАЗАТИ.

Переклав М. Л.

Се було питанем, яке собі поставили вчені, що зійшли ся на конґреси в Пампелюні, щоби найти можливі середники для порозуміня планети Землї з планетою Марсом. У тім устї згадували ся, що заприміченї на поверхні Марса ті сьвітляні сигнали були без сумніву знаками на нашу адресу, та що тепер лиш о се розходить ся, щоби пізнати їх значінє. І се також не улягало квестії: Нащо-жби дана планета марнувала час, аби так сьвітити в білий день, як не в тій цїли, щоби порозуміти ся з иншою планетою.

Доктор Сидір поставив внесенє, яке одноголосно принято. „Приймімо", говорив учений, „що люди на Марсі пійшли значно дальше наперед у тій досьвіді ніж ми та що вони при помочи значно уліпшених телефонічних і телєфотичних апаратів знають докладно про все, що дієть ся на поверхни нашої планети. Отже спробуймо та напишімо до них по французьки. Се може коштувати найбільше двайцять два міліярди".

Щоби написати до людий, котрі так далеко мешкають, треба спорядити велитенський аркуш паперу, а крім того мати великанську рівнину, щоби його розложити. Вибрано до сього клясичне місце для того рода проб — центральну африканську пустиню. Усунено всі оазы, зруйновано численні муринські села, щоб усунути те, аби великанський аркуш денебудь морщив ся. При тій нагоді уцивілізовано безчисленних чорних. Усіх канібалів із Кандзі, Кандге та Кандга, які доси були так лакомі на людське мясо, що всї виголоднїлі жолудки наповнили власними ухами, наверно на веґетеріянізм.

Потім спроваджено всї продукти фабрик чорнила, так що в Европі вибухла атраментова кріза. Пані Северіна мусїла свої порівнюючі відозви до публичної добродійности писати на корі з дерева, підчас коли мійські сторожі на дворах у Ліможі, Анделї або Льондеак, не давні рапсодії, декламували александрини Франсоа Копе.

Коли хемічними процедурами вдало ся зробити чорнило ясно сьвітячим, навезено його при помочи великанських валків тягнених волами, щоби поставити букви на тім папері. Ся робота коштувала яких кілька місяцї часу.

Що сиґнали Марса пестрували сьвітили, постановлено насамперед поставити коротке питане:

„Чого собі бажаєте?"

Кожда буква була висока на сто миль.

Точка над „і" мала такий великий промір, що на ній могла відбувати вправи ціла армія.

Коли напис покінчено, вижидано на великій астрономічній вежі в Ґабон відповіди від планети Марса. Двайцять чотири години пізнійше прийшла відповідь. Марса поодинокими сьвітляними буквами, які появляли ся одна по другій у четвертогодинних відступах. Астрономічна стація розтелеграфувала її миж у найвисшім степени зворушених мешканців Землї.

Відповідь на питане „Чого собі бажаєте?" звучала цїлком просто:

„Нїчого".

Розпростерто в центральній Африці новий аркуш паперу тай написали такі слова (робота тривала сім місяців):

„То чому даєте нам знаки?"

Марс відповів:

„Ми не говоримо з вами. Розмовляємо з людьми з планети Сатурн".

ДОБРА СЛАВА ЗАЙДЕ ДАЛЕКО.

То є велика правда, що добра слава іде далеко. Приміром того є Босакове Лічниче Ґірке Вино, о котрім слава розійшлась до всїх закутків великої Америки. Люди переконали ся, що воно має виборні властивости і ужиточну лічничу силу, тому припоручають його кождому, хто терпить на нестравність, втрату апетиту, запір, гази, та прочі признаки жолудкових та внутрішних недуг. Помагає та скріпляе слабих та бідних осіб, коли уживаєсь його після припису яко лїк. Продаєть ся се Босакове Лічниче Ґірке Вино по всїх місцевостях в аптиках та склепах. Де не мають на складї, можна замовити у фабрикантів:

MICHAEL BOSAK CO.,
431 Lackawanna Ave., Scranton, Pa.

Цїна 1 фляшка $1.25. — 6 фляшок $6.50, — 12 фляшок $12.00.

(Оголосіть.)

ПЕРЛИ.

Перли се сльози,
Сльози се перли,
Що плили перше —
Тепер завмерли.

Смуток і радість
На них складались,
Тепер в них блеском
Ніжним зіллялись.

Тим цінні, щирі
Сльози і перли,
Що житєм сяють —
Хотяй вже вмерли.

Лев Лопатинський.

ЗГУБЛЕНО І НАЙДЕНО.

ДОБРІ ВІСТИ ДЛЯ НЕДУЖИХ.

Я терпів більше як 12 літ на долеглі болі голови, нервовість, болі в хребті і жолудку, мав лихий апетит, ослаблене і запір. Я ходив з трудностю. Я радив ся кількох лїкарів, однак здавалось, що ніхто не був в силі розпізнати мою недугу і не могли мочи мені.

Одного дня я перечитав оголошення д-ра Ганнона і я віддав себе сейчас під його опіку. Без жадної втрати часу від мого заняття, він дав мені помочи за першою візитою і мені поліпшалось. Тепер по 3-ечній опції я повернув до здоровля. Всї болї устугли. Я можу добре ходити, і колу одерать мені я міг заделив дещо їсти, то тепер я маю чудовий апетит і мені все їм смакує. В дійсности мій стан є так знаменитий, що Ви майже не пізнали би що я був хорий.

Я є вельми вдячним сему знаменитому спеціялістови і складаю радо свідчу, щоби і другі могли пізнати його добра від робить для недужих людий.

ПАВЛО КОВАЛИК,
723 Willow Ave., Hoboken, N. J.
Aug. 11, 1918.

Читайте понизше оголошене д-ра Генона.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕНЯ.

(Оголошень женитьби не приймаємо.)

Подаю до відома інтересованих, що моя теперішна адреса є: 91-94

REV. VLAD. SPOLITAKEWICZ,
393 N. Shamokin St., Shamokin, Pa.

Пошукую в дуже важній справі свого сусїда МИХАЙЛА АНТОНІКА, з села Дулїб, повіт Бібрка, Галичина. Послїдно перебував в Ст. Луїс, Мо. Хтоби про него знав, або він сам, зволить голосити ся до: GEORGE MYCHAYLUK, 156—31st Street, Detroit, Mich. 91-93

ПОТРЕБА МУЩИНУ З УНІВЕРСИТЕТСЬКИМ ОБРАЗОВАНЄМ, котрий є цїлковито обзнакомлений з краєвими нотарильними справами. Зголошення лиш письменно. Всї письма належить адресувати до: BOSAK STATE BANK, Foreign Department, Scranton, Pa. 92-94

Пошукую свого брата ІВАНА КУПЧИНСЬКОГО з Базилрода, повіт Лїско, Галичина. Має перебувати в Troy, N. Y. Хто би про него знав, або він сам, зволить зголосити ся до: HELENA KUPCZYNSKA, 110 Bridge St., Allentown, Pa. 91-93

Пошукую свого брата МИХАЙЛА ШАВЕЛЬ, з Скварява, повіт Жовква, Галичина. Я маю лист з краю. Хто би про него знав, або ві нсам, зволить зголосити ся до: MASYL SZAWEL, Abititi Paper Co., Box 95, Iroquois Falls, Ont., Canada. 92-94

Пошукую свого швагра ВАСИЛЯ КЕЙВАН, з села Карлів, повіт Снятин, Галичина. Хто би про него знав, або він сам, зволить зголосити ся до: M. STRATICHUK, 150—2nd St., Passaic, N. J. 93-95

Пошукую свої стрічечної сестри МАРІЇ ЧАПЛИНСЬКОЇ, з Товмача, Галичина. Послїдно перебувала в Філядельфії, Па. Хто би про неї знав, або вона сама, зволить зголосити ся до: ANDREW CHAPLINSKY, 404 So. Ashland Ave., Chicago, Ill. 92-4

Пошукую свого братанка ГАВРИЛА МОСТОВИК, з села Голошинці, повіт Збараж, Галичина. Перед чотирма роками перебував в Гудсон, Н. Й. Хто би про него знав, або він сам, зволить зголосити ся до: NYTYFOR MOSTOWYK, Northampton, Pa. 93-5

Пошукую свого брата, АНТОНА ТИМКІВ. Перебував в Дітройт, Міш., відтак виїхав кудись на фарми. Хто би про него знав, або він сам, зволить зголосити ся до: MICHAEL TYMKIW, 1029 Fairmont Avenue, Philadelphia, Pa. 91-93

Пошукую свого брата НИКОЛУ КОКОРУДЗУ, з села Воролова, повіт Дрогобич, Галичина. Перебуває по кудись перебував в Філадельфії Па. Хто би про него знав, або він сам, зволить зголосити ся до: BASIL KOKORUDZ, Box 146, St. Francois, Mo. 91-93

Пошукую своїх товаришів, МИХАЙЛА ЛАШКА і ВАСИЛЯ НИСКОКЛЮБА в дуже важній справі. Зволять зголоситися до: W. P., c/o Svoboda, 83 Grand St., Jersey City, N. J. 93-95

Пошукую свого мужа СТЕФАНА ПРОДИВОС, з села Красного, повіт Скалат, Галичина. Чотири роки тому назад перебував в Род Айленд стейт, відтак захорував, і як пишов до шпиталю, так і вістка про него пропала до нинішнього часу. Хто би про него знав, або він сам, коли ще живе, прошу зголосити ся до: FRANCISZKA PRODYWOS, Box 346, Hinsdale, N. H. 92-100

Де є МИХАЙЛО ШТОГРИН, котрий перед кількома роками приїхав до Америки зі своїм батьком Іваном до Пламертон, Па. Син Михайло виїхав відтак десь до Сендускі, Огайо, а його батько позишився тут, де перед кількома днями помер і полишив в банку гроші. О Михайла хтось знав за Михайла Штогрина знає, або він сам, зволить голосити ся до: JOHN KUCZEKA, Box 284, Palmerton, Pa. 92-4

АМЕРИКАНСЬКІ ВІСТИ.

Акція правительства в справі дорожні.

Поживна ситуація і справа дорожні дійшли тепер до такого степеня, що правительство Злучених Держав було змушеним поробити якісь рішучі кроки в тім напрямі. Кождого дня до столиці приїзджають делеґації з ріжних сторін краю і скаржать ся на неможливе визискуване населеня. Деякі делеґації говорять дуже острим тоном, оскаржуючи правительство, що причиною визиску є само правительство, бо воно не лише не зробило доси нічого, аби повздержати визиск, але в деяких случаях помагало визискувачам. Під напором протестів правительство почало застановляти ся над грізною ситуацією і нині воно покликало до житя ріжні комісії, які мають виготовити пляни кампанії проти визиску. На думці правительства є три способи боротьби проти визискувачів. Перший — карати остро кождого визискувача; другий — закупити від фармерів всю пшеницю по ціні $2.26 за бушель і відтак продавати її населеню; третий — понизити дорожню. Один з тих трох способів мусить бути принятий в найкоротшім часі.

„Американські" комуністи.

Адольф Ґермер, секретар соціялістичної партії, каже, що ліве крило тої партії поділило ся тепер на дві галузи. Одна галузь — се екстремісти, котрі остають таки при партії, а друга — се комуністи, котрих прогнано з партії. Сі останні назвали себе „Американськими Комуністами" і їх членами є лише Москалі, Жиди, Українці і соціялісти стейту Мішіген.

Ню Йорк найбільше задовжений зі всіх стейтів.

Федеральне бюро подає, що в 1918 році стейтовий податок приніс трийцятьом стейтам 37,417.160 долярів надвишки, а прочим вісімнайцятьом стейтам приніс 14,597.500 долярів дефіциту в порівнаню до їх розходів. Загальний довг всіх стейтів Злучених Держав виносив з кінцем 1918 року 502,492.000 долярів, або: на кождого жителя Злучених Держав припадає $4.86 стейтового довгу. Найбогатшим стейтом є Коннетікот, а найбіднійшим Ню Йорк. Ню Йорк має 36% довгу з загальної суми довгу всіх стейтів. За Ню Йорком слідує Массачусетс.

Відсьвяткував 100-літну річницю уродин.

Джан Вітмор, адвокат в Ню Йорку, сьвяткував минувшого понеділка 100-літну річницю своїх уродин. На свої літа він є досить здоровий і сильний. Лише зір і слух є в нього попсутими. Ще тепер він пє і курить. Говорячи про прогібіцію, він казав: „Прогібіція се насильство над особистими правами. Я пю дуже уміірковано і зважаю, що горівка скріпляє мої сили. Курю дуже прагнучо, а їм всьо. В своїм житю я нікому кривди не зробив. З політичної арени усунув ся я скоро і се, здаєть ся, є одинокою причиною мого довгого житя". Мимо глибокої старости руки у нього не трясуть ся; він все ще сам голить ся. Старенький Вітмор лягає спати о 6-тій годині вечером, а встає о 7-мій рано.

Американці винаймлять Карльсбад.

З німецьких жерел доносять, що якась велика американська спілка задумала закупити в Карльсбаді всі лічничі купелі. Карльсбад належить до Чехії і славить ся на весь сьвіт своїми купелево-лічничими місцями.

Рільники, весела вістка для вас.

Генри Форд, фабрикант автомобілів в Дітройт, переїзджаючи недавно через Сиракюз, Н. Й., заявив, що в недалекій будучности управа землі мусить бути цілком зреформована в тім напрямі, що господар замісць цілого року скінчить всю свою роботу протягом 20 днів. Форд каже, що тепер в управі ріллі найважнійшу ролю відограють тректори, котрі він також виробляє. „Весь спосіб господарованя мусить змінити ся — каже Форд. — Роботу, яку рільник виконує протягом цілого року, мусить ся виконувати у двайцятьох днях. Се станеть ся в найблизшій будучности. Я маю на се способи. Се найбільша дурниця для рільника робити так, як доси. Тепер він буде всилі зробити всьо у двайцятьох днях, а прочий час посьвятить на инші справи".

ЗАГАЛЬНІ ВІСТИ.

Арештоване українських провідників.

Краківський „Ілюстровани Куриєр Цодзенни", з 13. червня 1919, доносить: „В останних днях увязнено у Львові між иншими проф. д-ра Кирила Студинського, бувшого члена краєвого виділу Івана Кивелюка, директора „Дністра" д-ра Володимира Охримовича, редактора Степана Чарнецького, бувшого старосту українського в Жовкві, адвоката д-ра Михайла Короля, і українського офіцира Степана Короля.

Остапа Нижанковського розстріляно 21. мая.

Краківський „Ілюстровани Куриєр Цодзенни", з 13. червня 1919, доносить: „Зі Стрия доносять нам, що по вступленю наших війск до того міста в день 20. мая тамошний піп і український касієр Остап Нижанковський роздавав українським сьвященикам, учителям і хлопам відозви, взиваючі до різні і паленя польського населеня. Цілий засіб тих відозв сконфіскавано в мешканю того попа. Нижанковського зловлено і поставлено перед военний суд. До всього признав ся. В день 21. мая його на основі вироку военного суду розстріляно".

Віденська почта умістила Львів в Західній Україні.

Польські ґазети з Галичини доносять, що віденська почта не хоче принимати до Львова жадних листів, тому, що почтова комунікація з Західною Україною здержана. Дня 30. мая австрійський міністер почт видав розпоряджене, що з огляду на се, що східну Галичину заняли Поляки, почтовий рух з Західною Україною здержаний. Почта віденська принимає листи лише до західної Галичини. До Львова листів не принимаєть ся через се, що Львів належить до України, а хвилево находить ся в польських руках. На се розпоряджене австрійського міністра Поляки дуже обурені, бо кажуть, що воно має на ціли доказати перед сьвітом, що Львів приналежить до України.

Василь Габсбурґ хотів независимої Буковини.

Румунські власти арештували в Чернівцях Василя Габсбурґа (бувшого австрійського архикнязя Вільгельма) і знайшли при нім пляни для поваленя румунської династії. Зараз арештовано на Буковині много инших осіб, вмішаних в ту справу. Викрито також плян оголошеня независимої Буковини, котрої верховним пануючим мав бути Василь.

Большевицькі злочини в Харкові.

Комісія для розслідженя большевицьких злочинів у Харкові, на Україні, викриває богато большевицьких надужить над цивільним населенєм, котре не хотіло повинувати ся большевицьким розбишакам. Кари, які накладала на людий „Чрезвичайка" (надзвичайна комісія), переходять границі людскости. Одною з таких диких кар було „роблене рукавиць". З живої людини стягано шкіру з рук, а відтак в руки забивано цьвяхи.

Лист з Тенетиск.

Іван Лоза, у Френклин Форнес, Н. Дж., одержав лист від свого обрата Миколи з Тенетиск, равського повіту в Галичині. Лист писаний 17. червня 1919, тоді, коли там вже були польські війска. Говорить ся в листі, що там велика дорожня: чоботи коштують 700 корон і більше, а убране 1,000 корон і то з лихої матерії. Микола Лоза, котрий тепер числить 23 роки житя, говорить, що він був асентирований до війска з початком 1916 року, маючи тоді неповних 20 літ. Його відіслали на італійський фронт, де він перебував до серпня того року. В серпни увільнили його з причини тяжкої рани, а вже в червни 1917 року його знова покликали до війска і знова віділали на італійський фронт, де він оставав аж до падолиста, коли австрійська армія розлетіла ся. „Тоді — говорить ся в листі — куди хто хотів, туди йшов"; ніхто нікого не здержував.